

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

PAVLA BÍLKOVÁ

III. ročník – prezenční studium

Obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání a anglický jazyk se zaměřením na
vzdělávání

ANALÝZA ROMÁNU J. R. R. TOLKIENA HOBIT ANEB CESTA TAM A ZASE ZPÁTKY

SE ZAMĚŘENÍM NA CHARAKTER HLAVNÍ POSTAVY

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph. D.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. dubna 2013

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Janě Sladové, Ph. D. za odborné vedení a rady při vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Život a tvorba J. R. R. Tolkiena.....	6
1.1 Biografie.....	6
1.2 Bibliografie.....	10
1.3 Dílo J. R. R. Tolkiena v kontextu anglické literatury 20. století.....	13
1.4 Román Hobit v kontextu autorova díla.....	15
2 Analýza románu Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky.....	19
2.1 Kompoziční výstavba.....	19
2.1.1 Titul díla.....	19
2.1.2 Čas a prostor v díle.....	20
2.1.3 Členění díla.....	22
2.2 Tematická výstavba.....	28
2.2.1 Motivy v díle.....	28
2.2.2 Téma díla.....	31
2.2.3 Téma prostředí.....	33
2.2.4 Téma postavy.....	34
Závěr.....	45
Literatura a informační zdroje.....	47
Přílohy.....	49

Úvod

Bakalářská závěrečná práce se zabývá anglickým autorem J. R. R. Tolkienem a jeho prvním románem *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, jenž je určen primárně dětským čtenářům.

Jako téma bakalářské práce jsme si zvolili analýzu Tolkienovy prvotiny zejména proto, že nás velmi zajímá anglická literatura a román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* je jedno z důležitých děl anglicky psané literatury.

Cílem této práce je sestavit biografii a bibliografii J. R. R. Tolkiena a následně především provést analýzu a interpretaci autorova románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Bakalářská závěrečná práce je strukturována do dvou základních částí.

V první části se zabýváme autorovým životem se zaměřením na události, jež v průběhu života formovaly jeho osobnost a názory a byly důležité pro autorovo literární směřování. Dále se věnujeme autorově bibliografii, jeho tvorbě v kontextu anglické literatury 20. století a pozornost jsme zaměřili také na postavení románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* v rámci autorovy tvorby.

Ve druhé a hlavní části se věnujeme analýze a interpretaci románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Zajímá nás kompoziční a tematická výstavba díla. Rozebíráme podrobně jednotlivé prvky kompoziční a tematické výstavby a podáváme ucelený pohled na vnitřní i vnější strukturu analyzovaného románu. Největší prostor je v rámci této části věnován charakteru hlavní postavy.

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* tvoří společně s *Pánem prstenů* a *Silmarillionem* cyklus děl o Tolkienově fiktivním světě Středozemi. Román byl vydán před bezmála 80 lety a stal se klasikou ve svém žánru, která se stále těší oblibě nejen dětských čtenářů.

1 Život a tvorba J. R. R. Tolkiena

1.1 Biografie

John Ronald Reuel Tolkien se narodil 3. ledna roku 1892 v Bloemfonteinu v tehdeším Oranžském svobodném státě v Jihoafrické republice.

Jeho rodiče byli Arthur Reuel Tolkien a Mabel Tolkienová, rozená Suffieldová. Jméno Tolkien je německého původu, odvozuje se od slova „tollkühn“ a znamená „šíleně smělý“ (Carpenter, 1993, s. 25). Tolkienové přišli do Anglie na konci 18. století. I přes německé kořeny se během století a půl, které předcházelo narození J. R. R. Tolkiena, plně včlenili do anglické společnosti a považovali se za Angličany. Na rozdíl od Tolkienů, Suffieldové byli považováni za úctyhodnou a váženou midlandskou rodinu s dlouhou tradicí. J. R. R. Tolkien měl mnohem blíže k rodině Suffieldů. O svém původu jednou napsal: *„Ačkoliv jsem podle jména Tolkien, zálibami, nadáním a výchovou jsem Suffield“* (Carpenter, 1993, s. 26).

Do Jihoafrické republiky se Arthur a Mabel Tolkienovi přestěhovali kvůli lepší životní úrovni. Rodina zde ale nestrávila příliš mnoho času. Klimatické podmínky nesvědčily zdraví J. R. R. Tolkiena, proto se Mabel s dětmi (dva roky po narození prvorozeného syna přišel na svět Hillary Arthur Reuel) v roce 1895 vrátila do Anglie. V roce 1896 zemřel Arthur Tolkien na revmatickou horečku a Mabel s dětmi se natrvalo usadila v anglickém Birminghamu.

Léta, která přišla, nebyla jednoduchá. Mabel Tolkienové se ale i přesto, že po smrti manžela disponovala pouze malými finančními prostředky, dařilo s pomocí rodiny a přátel zabezpečit chlapce i sebe. Plně se věnovala svým synům, jejich výchově a později i výuce - zprvu je vyučovala sama a byla jim výbornou učitelkou. J. R. R. Tolkien se už v raných letech projevoval jako velmi vnímavý žák s mimořádným nadáním pro jazyky. Rodina se často stěhovala, čtyři roky ale strávili v Sarehole, vesnici kousek od Birminghamu. J. R. R. Tolkien později o tomto období řekl: *„Čtyři roky, ale připadaly mi jako nejdělnější část mého života a nejvíce mě formovaly“* (Carpenter, 1993, s. 30).

V roce 1900 byl J. R. R. Tolkien zapsán do Školy krále Edwarda, kde kromě krátkého období, kdy školu kvůli přestěhování opustil a navštěvoval Školu svatého Filipa, studoval až do roku 1911. I přes nesouhlas rodiny se Mabel Tolkienová v roce 1900 stala katoličkou. Jejím synům se tak dostalo katolického vzdělání. Během let na Škole krále Edwarda se prohluboval Tolkienův zájem o studium jazyků. Seznámil se s velštinou, anglosaštinou a gótštinou. Začal vymýšlet své vlastní jazyky. Stal se také členem Č. K., B. S., celým jménem Čajový klub, Barrowovská společnost. Jednalo se o literární skupinu, do níž patřili ještě Ch. Wiseman, R. Q. Wilson a G. B. Smith. Členství v této skupině zásadně ovlivnilo Tolkienovy názory. V roce 1904 zemřela Mabel Tolkienová na cukrovku. Matčina smrt spolu s dřívějším nuceným odchodem ze Sarehole silně ovlivnila celou Tolkienovu tvorbu. V době studia na Škole krále Edwarda J. R. R. Tolkien potkal Edith Brattovou, svou budoucí manželku.

Poté, co v roce 1911 úspěšně dokončil školu, mohl díky získanému stipendiu začít studovat na univerzitě v Oxfordu. Studoval klasické jazyky, studium ale shledával poměrně nezáživným. Zaujala ho však srovnávací filologie, kterou přednášel Joe Wright. Díky výbornému vyučování Wrighta dosáhl v tomto předmětu nadprůměrných výsledků. Exeterská kolej si toho povšimla a Tolkienovi bylo nabídnuto, aby zanechal studia klasických jazyků a začal studovat angličtinu. V rámci studia angličtiny byla jeho speciálním předmětem stará norština/islandština. Ponořil se do studia a při četbě Mladší i Starší Eddy narazil na velké množství islandských mýtů a legend, z nichž pak později čerpal při tvorbě své vlastní mytologie. V roce 1914 Tolkien absolvoval výpravu na Ještěrčí mys v Cornwallu, která ho inspirovala k napsání básně. Carpenter (1993, s. 68-69) píše, že J. R. R. Tolkien onu báseň nazval *Cesta Earendela, Večernice* a její začátek zní:

*Z oceánu číše Earendel skví se
do šera na kraji středosvěta.
Paprsek z nočních bran vznáší se rozjásán,
přes hranu soumraku vzlétá.
Vede svou loď jak stříbrný bod,
kde písky zlátnou již temně;
září se ubírá, den v ohni umírá
a on chvátá ze Západní země.*

Představa hvězdného námořníka mu v mysli vyvstala při zmínce o Earendelovi ve verších Cynewulfa. Báseň, kterou J. R. R. Tolkien napsal po výpravě v Cornwallu, však byla naprostý originál. Ve skutečnosti to byl počátek Tolkienovy vlastní mytologie.

V roce 1914 Anglie vyhlásila válku Německu. J. R. R. Tolkien se ale nepřipojil k zástupům mladých mužů, kteří se hlásili do armády. Chtěl nejprve ukončit studia, což se mu v roce 1915 podařilo. V mezidobě začal intenzivněji pracovat na vlastním jazyce, který byl ovlivněn finštinou. Čím propracovanější se jazyk stával, tím neodbytněji Tolkienovi vyvstávala myšlenka, že „potřebuje nějaké dějiny“. Tuto myšlenku zrealizoval později při tvorbě *Silmarillionu*. V roce 1916, konkrétně 22. března, si J. R. R. vzal Edith Brattovou a jejich dlouholetá láska tak došla naplnění (fotografie Tolkienových - viz příloha č. 1). V témže roce byl povolán do armády. Během války padli Tolkienovi přátelé z Č. K, B. S. Robert B. Wilson a Geoffrey B. Smith. J. R. R. Tolkien válku přežil jen díky zákopové horečce a následným opakovaným zdravotním problémům. Nikdy však nezapomněl na hrůzu, kterou prožil na frontě.

Po návratu do Anglie zahájil práci na velkolepém díle, o němž už delší dobu přemýšlel. Chtěl stvořit svoji vlastní mytologii. Splnil tak i přání G. B. Smithe, který mu v posledním dopise během války napsal: „Říkej to, co jsem se pokoušel říci já, dlouho potom, co já tu nebudu“ (Carpenter, 1993, s. 85). V roce 1917 začalo vznikat dílo, které J. R. R. Tolkien nazval *Knihou ztracených příběhů*, později známé jako *Silmarillion*. Tolkienovi se však do konce života dílo nepodařilo dokončit.

V roce 1919 se J. R. R. Tolkien vrátil do Oxfordu. Zde strávil velkou část svého dalšího života. Mezi lety 1920 a 1924 vyučoval angličtinu na katedře anglistiky na univerzitě v Leedsu a v 32 letech se zde stal profesorem. Po návratu do Oxfordu byl taktéž zde jmenován profesorem, konkrétně anglosaštiny.

Jeho život profesora, přednášejícího a spisovatele v Oxfordu byl velmi spořádaný a poklidný. V roce 1929 se manželům narodilo čtvrté dítě a první dcera. J. R. R. Tolkien se spřátelil s C. S. Lewisem a spolu navštěvovali neoficiální literární skupinu The Inklings (v překladu Tušitelé nebo taky Inkoust'ata) a stali se jejím středem. Skupina byla velmi neformální. Členové měli společný zájem o literaturu a schůzky většinou zahajovalo autorské čtení některého z přítomných. J. R. R. Tolkien zde mimo jiné předčítal kapitoly z postupně vznikajícího *Hobita*, kterého psal na pokračování jako pohádku pro své čtyři

děti. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* byl vydán v roce 1937. V roce 1954 byl vydán *Pán prstenů*, který navazoval na *Hobita*, nicméně jak sám autor napsal svému nakladateli: „*Příběhy mají sklon vymknout se z ruky...*“ (Carpenter, 1993, s. 167) a *Pán prstenů* se svým pojetím začínal podobat spíše temnému a vznešenému *Silmarillionu* než humornému a odlehčenému *Hobitovi*. Prstenová trilogie ze Středozemě přinesla Tolkienovi uznání a slávu i přesto, že první reakce byly různorodé.

V roce 1963 zemřel C. S. Lewis, Tolkienův dlouholetý přítel, který ho podporoval v tvorbě velkolepé mytologie a v průběhu let mu byl, i přes některé neshody, inspirací a oporou. Své dceři Priscille Tolkien po úmrtí Lewise napsal: „*Zatím jsem měl normální pocity člověka v mých letech – jako starý strom, který po jednom ztrácí listy: tohle mi připadá jako rána sekerou někde u kořenů*“ (Carpenter, 1993, s. 214). Kvůli chatrnému zdraví manželky se Tolkienovi přestěhovali na jih Anglie, do Bournemouthu. Edith však i přes změnu prostředí brzo zemřela. V roce 1972 J. R. R. Tolkien dostal Řád Britského impéria a Oxfordská univerzita mu udělila čestný doktorát z literatury (fotografie z ceremoniálu – viz příloha č. 2).

John Ronald Reuel Tolkien zemřel 2. září 1973 ve věku 81 let.

1.2 Bibliografie

J. R. R. Tolkien je známý především pro své knihy o fiktivním světě Středozemi. *Hobit*, *Pán prstenů* a posmrtně vydaný *Silmarillion* jsou díla, jež Tolkiena proslavila a přinesla mu uznání široké veřejnosti. Nebyla to ale jediná díla, která J. R. R. Tolkien během svého života napsal. Autorovu tvorbu lze rozdělit do dvou základních okruhů. Na jedné straně stojí jeho próza a poezie, na straně druhé pak vědecké práce. Mnoho z děl J. R. R. Tolkiena bylo také vydáno posmrtně. Vzhledem k velkému množství publikovaných děl, prací a článků zmíníme v této části jen vybraná díla z autorovy tvorby.

Před vydáním *Hobita* byl J. R. R. Tolkien známý pouze v rámci úzkého okruhu filologů. Publikoval na akademickém poli a jeho renomé se zakládalo především na dvou pracích, jejichž názvy zní *Sir Gawain a Zelený rytíř* a *Beowulf: Netvoři a kritikové*. *Sir Gawain and the Green Knight* (1925, česky *Sir Gawain a Zelený rytíř*) je odborné přepracování středověké anglické romance, na kterém Tolkien spolupracoval s E. V. Gordonem. Tolkien byl zodpovědný za text básně a vysvětlivky, zatímco Gordon vytvořil většinu doprovodných poznámek. *Beowulf: The Monsters and the Critics* (1937, česky *Beowulf: Netvoři a kritikové*) je památná přednáška Sira Israela Gollancze, kterou Tolkien zpracoval a dal k dispozici British Academy. Znovu byla otisknuta posmrtně v roce 1983 v Tolkienově souboru *Netvoři a kritikové a jiné eseje*.

V roce 1937 byl publikován Tolkienův první román *The Hobbit, or There and Back Again* (česky *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, u nás poprvé vychází v roce 1979 v překladu Františka Vrby). *Hobit* je dílo, které čtenářům poprvé představilo Tolkienův svět Středozemě, její obyvatele a jejich příběhy. Bylo určeno dětem.

V dalších letech J. R. R. Tolkien pracoval především na *Pánu prstenů*, jenž rozvíjel a navazoval na děj *Hobita*. Vznikalo dílo, které mělo zásadně ovlivnit anglickou literaturu a stát se důležitým mezníkem v žánru fantasy. J. R. R. Tolkien se ale v této době nevěnoval pouze *Pánu prstenů*, zabýval se také mytologií, kterou začal tvořit už v roce 1917 a která později vešla ve známost pod názvem *Silmarillion*. V mezičase Tolkienovi také vyšlo několik povídek, básní a akademických prací nebo například jedno z jeho děl určených dětem. *Leaf by Niggle* (1945, česky *Nimralův list*) je filosofická povídka, kterou J. R. R. Tolkien napsal mezi lety 1938 a 1939 a která vyšla v *Dublin Review*. Byla

přeložena do mnoha jazyků. Odráží autorovo vnímání světa a jeho přístup k umělecké tvorbě. *On Fairy Stories* (1947, česky *O pohádkách*) je esej, která se zabývá pohádkami v kontextu literární formy. J. R. R. Tolkien zde vysvětluje filosofii své tvorby a zkoumá povahu a podstatu pohádek v obecné rovině. *Farmer Giles of Ham* (1949, česky *Farmář Giles z Hamu*) je žertovná pověst ze Středověku, kterou J. R. R. Tolkien napsal už v roce 1937. V díle jsou popsány příběhy farmáře Gilese a lstivého draka Chrysophylaxe.

V roce 1954 byla publikována první část velkolepého díla s názvem *The Lord of the Rings* (česky *Pán prstenů*, v překladu Stanislavy Pošustové), na kterém J. R. R. Tolkien pracoval celkem dvanáct let a další čtyři roky trvalo, než byla kniha připravená k publikování. Vydání neprobíhalo hladce, J. R. R. Tolkien musel například upustit od své počáteční představy, že kniha bude vydána vcelku. Nakladatelství ji kvůli ekonomickým důvodům rozdělilo na tři části. *The Fellowship of the Ring* (česky *Společenstvo prstenu*, u nás poprvé vychází v roce 1990) je prvním svazkem z prstenové trilogie. Navazuje na *Hobita* a rozvíjí příběh Froda, Bilbova synovce, který má spolu s několika dalšími v rukou osud celé Středozemě. V témže roce byl vydán druhý svazek s názvem *The Two Towers* (česky *Dvě věže*, u nás poprvé vychází v roce 1991). O rok později byl publikován třetí svazek nesoucí název *The Return of the King* (česky *Návrat krále*, u nás poprvé vychází v roce 1993). *Pán prstenů* je považován za Tolkienovo životní dílo, které spolu s *Hobitem* zásadním způsobem ovlivnilo žánr fantasy.

V roce 1962 byly publikovány *The Adventures of Tom Bombadil* (česky *Příhody Toma Bombadila*). Jedná se o sbírku básní, které jsou součástí Tolkienovy mytologie. Některé z nich se objevily i v trilogii *Pán prstenů*. Povídka *Smith of Wootton Major* (česky *Kovář z Velké Lesné*) vyšla v roce 1967 a s mytologií Středozemě není spojena tak těsně jako jiná autorova díla.

J. R. R. Tolkien zemřel v roce 1973. Po jeho smrti byla, především zásluhou jeho syna Christophera, vydána mnohá další díla. Mezi nimi například *Silmarillion* či *Nedokončené příběhy*.

V roce 1976 byly publikovány *The Father Christmas Letters* (česky *Dopisy děda Mráze*) což je sbírka dopisů, které J. R. R. Tolkien psal svým dětem mezi lety 1940 a 1942. Ilustrace kreslil sám autor a kniha byla velmi dobře přijata kritikou.

O rok později pak vyšel *The Silmarillion* (u nás poprvé vychází v roce 1992 v překladu Stanislavy Pošustové), dílo, které J. R. R. Tolkien začal psát už v roce 1917 a které pro něj osobně mnoho znamenalo, ale nestihl ho dokončit. Do ucelené podoby *Silmarillion* poskládal Tolkienův nejmladší syn Christopher. *Silmarillion* popisuje dějiny světa Eä, ve kterém se nachází země Valinoru, Beleriandu, Númenoru a Středozemě. Vznikl původně kvůli potřebě dějin pro Tolkienovy jazyky – quenijštinu a sindarštinu.

V letech 1983 až 1996 vyšla série dvanácti knih s názvem *The History of Middle-earth* (česky *Dějiny Středozemě*, přeložen zatím pouze první díl). Jedná se o materiály, které shrnují a analyzují mnohé písemné pozůstalosti z Tolkienova procesu tvoření Středozemě. Materiály do ucelené podoby opět poskládal Tolkienův syn Christopher.

Dílo J. R. R. Tolkiena je rozsáhlé a velmi oblíbené, své čtenáře si našlo po celém světě. Autorovy romány se překládají do mnoha jazyků. Nezpochybnitelný je taktéž vliv Tolkienova díla na anglickou literaturu a společnost.

1.3 Dílo J. R. R. Tolkiena v kontextu anglické literatury 20. století

Vnímání díla J. R. R. Tolkiena se od roku 1937, kdy byl vydán první autorův román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, významně proměňovalo. C. W. Sullivan ve své eseji (Clark, 2000, s. 11) píše, že v době vydání Tolkienových děl tradiční kritika *Hobita* a *Pána prstenů* nezřídka redukovala jen na válečné alegorie a bezvýznamné truchlení nad mizící krajinou venkovské Anglie. Tolkienovo dílo bylo v tehdejší době často zmiňováno pouze ve zkratce a na okraji. Objevil se například i názor, že „*Pán prstenů je předurčen pouze k tomu, stát se nejasným dílem jedné etapy*“ (Bloom, 2008, s. 2). Kritické názory však byly vyvažovány příznivými postřehy jiných recenzentů – „*Předpovídání je nebezpečné: ale Hobit se může stát klasikou*“ (Lewis, 1937). Vliv Tolkiena v průběhu času rostl a dnes se řadí mezi nejvlivnější anglické autory vůbec.

20. století bylo érou modernismu. J. R. R. Tolkien se pojetím své tvorby z dobového směřování spíše vyčleňuje, přesto však lze v jeho dílech najít také prvky, které modernismu odpovídají. Buck (2006) mezi tyto prvky řadí vícejazyčnost autorových děl a zabývání se světskostí. Pokračuje tím, že J. R. R. Tolkien vnesl do literárního světa alternativní metodu k vývojovým vyprávěním z 19. století a jeho příběhy ze Středozeemě jsou „*mytický, lingvistický a historický rozvrstvené takovým způsobem, jež znovu vytváří čas a historii, stejně jako díla Eliota nebo Joyceho*“. Inspiraci ke svým dílům však J. R. R. Tolkien čerpal z materiálů ryze tradičních. Jeho inspirací byly starší literatury severní a západní Evropy - trpasličí jména lze najít ve Starší Eddě, rod draků je popsán v Beowulfovi, postava čaroděje pochází z děl o Merlinovi. Mezi autory písíciemi ve 20. století má J. R. R. Tolkien specifické postavení. Jeho díla odráží společenskou situaci vesměs nevědomě, nejedná se o alegorii. Tu autor v pozdějších vyjádřeních rozhodně odmítl. V kontrastu k Tolkienovi stojí autoři jako George Orwell nebo Aldous Huxley.

Za zajímavé a mnohé vysvětlující považujeme to, do jaké role se v kontextu anglické literatury chtěl stylizovat sám autor. J. R. R. Tolkien při studiu pramenů literatur severní a západní Evropy narazil na několik významných autorů 19. století, kteří se zabývali mytologiemi a jazyky jednotlivých zemí, což bylo Tolkienovi blízké. Fin Elias Lönnrot kompiloval dílo, jež je dnes známo pod názvem Kalevala. Bratři Grimmové v Německu pracovali na monumentálním projektu, při kterém dávali dohromady

německou mytologii, gramatiku, slovník a tamější heroické legendy. Nikolai Grundtvig v Dánsku znovu vytvářel dánskou národní identitu pomocí staré dánské literatury a balad, jež sestavoval do ucelené podoby. V Anglii však žádný podobný projekt v 19. století neprobíhal (Shippey, 2001, xv-xvi). Tolkiena výše zmíněné projekty zaujaly a seriózně se jimi zabýval. Později v jednom ze svých dopisů napsal, že doufal ve vytvoření mytologického souboru více či méně propojených legend, který by mohl jednoduše věnovat Anglii, své zemi (Tolkien, 1990, s. 144). Můžeme jen polemizovat, jaké by ono dílo bylo, kdyby se Tolkienovi podařilo striktně držet původní myšlenky. Faktem zůstává, že rozsáhlou mytologií se Tolkienovi vytvořit podařilo.

J. R. R. Tolkien je někdy považován za zakladatele žánru fantasy literatury. Tato domněnka však není úplně pravdivá, protože už před publikováním Tolkienových knih svá díla vydávali autoři, jejichž tvorba se rovněž řadí mezi fantasy literaturu. Shippey (2001, s. xxiv) jako příklad uvádí E. R. Eddisona či Lorda Dunsanyho. J. R. R. Tolkien tedy není první představitel fantasy literatury, je však tím, kdo fantasy literaturu představil široké čtenářské veřejnosti. Jeho díla se řadí mezi nevlivnější v rámci žánru. Dílo Tolkiena je obsáhlým inspiračním zdrojem a u mnohých, i velmi známých, autorů fantasy literatury je v prvních dílech zřetelně znát Tolkienův vliv. Výjimkou nejsou například ani Alan Garner nebo Terry Pratchett. J. R. R. Tolkien dodal fantasy literatuře větší váženosti. Především v angloamerickém prostředí se vydání Tolkienových knih zasloužilo o zmírnění přesvědčení, že čtenáři fantasy literatury jsou „nevzdělaní a zaostalí“ (Shippey, 2001, s. xxv).

1.4 Román *Hobit* v kontextu autorova díla

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* byl publikován 21. září 1937 (přebal knihy – viz příloha č. 3). Jedná se o první románové dílo J. R. R. Tolkiena, které vyšlo knižně.

Proces tvoření J. R. R. Tolkien započal s největší pravděpodobností v roce 1930. Ve svém dopise, který byl určen americkým nakladatelům, napsal o tom, jakým způsobem svá díla vytvářel: „*Základní skutečnost mých děl je taková, že jsou všechny z jednoho kusu a podstatou jejich inspirace je lingvistika. [...] Vytváření jazyků je základ. První mne napadne jméno a pak následuje příběh*“ (Tolkien, 1990, s. 219). Jméno „hobit“ J. R. R. Tolkiena napadlo jednoho letního dne, když seděl u okna pracovny v Nortmoor Road a opravoval písemné práce. Později pak na toto odpoledne vzpomínal takto: „*Jeden z uchazečů naštěstí nechal jednu stránku nepopsanou (což je pro zkoušejícího to nejlepší, co ho může potkat) a já na ni napsal: ‚V jisté podzemní noře bydlel jeden hobit.‘ V mé mysli se příběh vždy rodí ze jmen. A tak mě po chvíli napadlo, že bych měl zjistit, co byli hobiti zač. Ale to je jen začátek*“ (Carpenter, 1993, s. 154).

J. R. R. Tolkien začal *Hobita* vymýšlet během svého působení na Oxfordské univerzitě jen jako jeden z mnoha příběhů pro pobavení svých dětí. Mnohé prvky, které v románu lze vysledovat, pochází z nesepsaných rodinných příběhů, které časově předcházely době, kdy začal vznikat *Hobit*. V kontextu autorovy tvorby má román význačné místo, nebyl však prvním příběhem, který J. R. R. Tolkien pro své děti napsal. Už dříve vymyslel například *Roverova putování*, *Dobrodružství Toma Bombadila*, *Pana Blaženého* či *Farmáře Gilese z Hamu*. Mnohé příběhy určené pro své děti J. R. R. Tolkien nikdy nedokončil a nesepsal do ucelené podoby. Nechybělo mnoho a román *Hobit* se taktéž zařadil mezi příběhy nedokončené a nesepsané.

Román vznikl mezi lety 1930 a 1932. Zápletka i postavy jsou inspirovány anglosaskými a skandinávskými hrdinskými mýty, které autor zkombinoval s prostředím měšťácké venkovské Anglie, ve které žil. Dle rukopisu je možné usoudit, že vlastní psaní proběhlo v poměrně krátkém časovém úseku. Během tří let, kdy J. R. R. Tolkien na *Hobitovi* pracoval, nastala dvě dlouhá, asi roční, odmlčení. Taky je zřejmé, že autor román psal plynule a bez většího váhání. Rukopis neobsahuje příliš velké množství

přepisování a revizí. Zajímavým vývojem prošly jména hlavních postav a některých míst. Například hlavní trpaslík Thorin se původně jmenoval Gandalf. Čaroděj Gandalf v původní verzi nosil jméno Bladorthin. A drak Šmak (v originále Smaug) byl nazýván Pryftan (Rateliff, 2008, s. 15).

Jak už jsme zmínili, nechybělo mnoho a román nebyl dokončen. J. R. R. Tolkien zanechal psaní krátce potom, co se v příběhu dostal k drakově smrti. Jeho synové dospívali a nevyžadovali pravidelné předčítání, a proto J. R. R. Tolkien neměl důvod v příběhu pokračovat. Díky zaměstnankyni vydavatelství Allen & Unwin, Susan Dagnallové, ke které se donesla informace o tom, že profesor Tolkien napsal pozoruhodný příběh pro děti, se věci pohnuly tím správným směrem. Susan Dagnallowá kontaktovala J. R. R. Tolkiena, jenž poté příběh velmi rychle úspěšně dopsal. Ředitel nakladatelství Allen & Unwin zastával názor, že knihy pro děti nejlépe dokážou posoudit dětští čtenáři. Proto se *Hobit* dostal do rukou Unwinova syna, jenž mu napsal příznivý posudek. Román tedy mohl být vydán.

Po publikování se mu dostalo vesměs příznivých recenzí a několika ocenění. Kniha se také velmi dobře prodávala a Stanley Unwin si uvědomil, že jeho vydavatelství zprostředkovalo čtenářům dětský bestseller. Proto napsal Tolkienovi: „*Příští rok se od vás bude široká veřejnost hlasitě dožadovat něčeho nového o hobitech!*“ (Carpenter, 1993, s. 163).

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* zaujímá důležité postavení v tvorbě J. R. R. Tolkiena. Jeho důležitost se však v plné míře ukázala až s vytvořením *Pána prstenů*.

Příběh Bilba Pytlíka byl původně napsán pouze pro potěšení autora a jeho dětí. J. R. R. Tolkien zpočátku neměl v úmyslu Bilbovu „cestu tam a zase zpátky“ jakkoliv propojovat s tou dobou už vytvořenou mytologií *Silmarillionu*. Nakonec ale k propojení došlo a prvky z Tolkienovy mytologie začaly pronikat i do nově vznikajícího příběhu. Ukázalo se, že Bilbo Pytlík s Gandalfem a družinou trpaslíků prochází stejnými místy, na kterých se odehrávala nejstarší historie Středozemě, zaznamenaná v *Silmarillionu*. V *Hobitovi* se objevují Elrond, Gondolin, Vznešení elfové a skřeti – charaktery a místa z Tolkienovy dříve vytvořené mytologie. Sám autor propojení se *Silmarillionem* později komentoval tak, že se „*pan Pytlík do tohoto světa zatoulal!*“ (Carpenter, 1993, s. 160). Poté co byl *Hobit* vydán a J. R. R. Tolkien začal pracovat na *Pánu prstenů*, dosáhlo propojení

ještě vyšší úrovně. Nejen, že jsou v *Pánovi prstenů* odkazy směřující k *Hobitovi*, jako to je v případě *Hobita* a *Silmarillionu*, *Pán prstenů* z *Hobita* přímo vyrůstá.

Jednou ze spojujících postav je například Nekromant, známý také jako Sauron. V *Silmarillionu* je Sauron pobočníkem a následníkem prvního Temného pána Morgotha, který má zásadní roli například v pověsti o *Berenovi a Lúthien*. V *Hobitovi* je Stínem, přebývajícím v pevnosti Dol Gulduru, kde se s ním utká Bílá rada. A v později napsaném *Pánu prstenů* je Sauron hlavní zápornou postavou, proti které bojuje celá Středozem. Taktéž kupříkladu trpaslíci jsou spojovacím článkem mezi *Hobitem*, *Silmarillionem* a *Pánem prstenů*. Svou úlohu mají už v ranějším Tolkienově díle, na jejich příběhu o znovudobytí Osamělé hory stojí *Hobit* a objevují se i v později napsané trilogii.

Ratelif (2008, s. xi) píše, že *Hobit* je v poslední době čím dál více vnímán jen jako úvod a doplnění k Tolkienovu nejvýznamnějšímu dílu, *Pánu prstenů*. Román je považován za méně důležité první dějství, které pouze čtenáře uvede do kontextu příběhu a prostředí a připraví je na setkání s Pánem prstenů. John D. Ratelif ve své úvaze pokračuje myšlenkou, že toto zjednodušené vnímání není vůči autorovi obou děl spravedlivé. Navíc ignoruje skutečnost, že *Hobit* byl od začátku zamýšlen jako plně samostatné dílo bez potřeby dalšího doplnění.

Když se blíže podíváme na Tolkienův proces tvoření *Pána prstenů*, tak se ukáže, že napsání *Hobita* bylo pro vznik trilogie naprosto zásadní. Způsob, jakým byl napsán *Pán prstenů*, také popírá onu výše zmíněnou domněnku, že *Hobit* je pouhým doplněním trilogie. Nakladatel Stanley Unwin po velkém úspěchu *Hobita* doufal v další příběh o Bilbovi Pytlíkovi, a J. R. R. Tolkien měl tedy nejprve v úmyslu napsat pokračování, které bude odpovídat *Hobitovu* odlehčenému a humornému ladění. Konkrétní představu však neměl. Po nějaké době Unwinovi v jednom ze svých dopisů napsal: „...*Pan Pytlík začal jako žertovná historie uprostřed konvenčních a nedůsledných Grimmových pohádkových trpaslíků, a byl vtažen až na sám okraj – takže přes ten okraj dokonce vykoukl strašlivý Sauron. A co víc mohou hobiti dělat? Dovedou být komičti, ale jejich komedie je předměstská, pokud se neodráží od většího historického plátna. Ale opravdová legrace se skřety a draky byla (podle mého) ještě před jejich dobou. Že by nová (i když podobná) linie?*“ (Tolkien, 1990, s. 17). J. R. R. Tolkien v dopise nahlas přemýšlel nad tím, jak by měl pojmut navazující příběh. A tak začal postupně vznikat *Pán prstenů*, který celý vyrostl z příběhu Bilba Pytlíka. Pokračování bylo mnohem složitější, rozsáhlejší a

myšlenkově hlubší. Ladění nově vznikajícího díla brzy také začalo připomínat spíše temný a vznešený *Silmarillion* než humorného a odlehčeného *Hobita*.

Na román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* se v kontextu díla J. R. R. Tolkiena tedy lze dívat z více úhlů pohledu. V nejprostší rovině je to příběh pro děti, kterým chtěl autor potěšit a pobavit své čtenáře. Vezmeme-li však v úvahu propojenost *Hobita* a *Pána prstenů* a způsob, jakým autor svá díla vytvářel, tak je *Hobit* velmi důležitým dílem. I přesto, že nedosahuje myšlenkové hloubky ani rozsáhlosti navazující trilogie, by neměl být, jak píše John D. Rateliff, vnímán jako dílo, které je pouhým doplněním *Pána prstenů*. Ve tvorbě J. R. R. Tolkiena má své nezastupitelné místo.

2 Analýza románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*

2.1 Kompoziční výstavba

V této podkapitole bychom se chtěli zaměřit na kompoziční výstavbu analyzovaného románu. Blíže se budeme zabývat titulem díla, časem a prostorem v díle a členěním díla.

2.1.1 Titul díla

„Titul je vlastně první informace, kterou autor vnímateli podává, a o jeho významu v tomto smyslu nebudeme jistě pochybovat“ (Petrů, 2000, s. 99).

Analyzovaný román nese název *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* (v originále *The Hobbit, or There and Back Again*). Na základě gramatických vlastností můžeme titul románu zařadit mezi tituly jednoslovné. Jednoslovný titul *Hobit* je dále doplněn podtitulem *Cesta tam a zase zpátky*.

Titul je dále možné klasifikovat podle postoje autora na hodnotící nebo informující. Titul analyzovaného románu lze zařadit mezi tituly informující. Autor čtenářům sděluje, že se daný román týká hobita. Nenachází se zde žádný hodnotící příznak. Avšak podtitul románu *Cesta tam a zase zpátky* už v sobě hodnotící příznak nese. Autor pomocí podtitulu naznačuje, že se román bude zabývat putováním.

J. R. R. Tolkien chytře pracoval se zvědavostí čtenářů. I přesto, že je nepravděpodobné, že by v dnešní době dospělý čtenář neměl alespoň tušení, co znamená slovo hobit, je stále možné, že mladší čtenář toto slovo znát nebude. Bude tak odkázán jen na svou představivost: *Co nebo koho si pod slovem hobit představit? Za života J. R. R. Tolkiena však byli všichni potenciální čtenáři ve stejné situaci, jako dnes může být nějaký mladší čtenář. Hobit byl autorem vymyšlený novotvar. Dá se proto předpokládat, že titul tohoto románu vzbuzoval značný zájem a otázky. Podtitulem *Cesta tam a zase zpátky* autor alespoň trochu podkrývá, o čem román bude. Neprozrazuje toho však mnoho. Opět tak vzbuzuje zájem čtenářů: *Kam povede hobitova cesta? Co na ní zažije? Jaká bude cesta zpátky? Půjde sám? Nebo s dalšími?**

„...mnohdy je touto vstupní informací už samotné jméno autora [...] neboť signalizuje zcela určitý druh literatury“ (Všetička, 1992, s. 43).

Vzhledem k tomu, že J. R. R. Tolkien patří mezi světově známé autory a jeho díla jsou poměrně lehce žánrově zařaditelná, můžeme říct, že první informaci o díle se čtenář nedozvídá pouze z titulu autorových knih. Taky samotné jméno J. R. R. Tolkien čtenářovi poskytuje informaci o přibližném zaměření knihy.

2.1.2 Čas a prostor v díle

„Čas a prostor jsou základní kategorie, v nichž si člověk uvědomuje svou existenci i svět kolem sebe, a proto mají také základní význam v uměleckém reflektování skutečnosti“ (Petrů, 2000, s. 95).

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* je dílo psané převážně chronologicky, což je vzhledem k tomu, že cílovou skupinou jsou především dětská čtenářská ideální pro orientaci v ději. Dílo má epizodický charakter a všechny události jsou v příčinném vztahu. Autor zachovává časovou posloupnost a popisuje události postupně tak, jak se jedna po druhé odehrávají. Výjimkou jsou poslední kapitoly, kdy se pozornost třívítrů mezi několik skupin (trpaslíci v Osamělé hoře, lidé v Jezerním městě) a autor se vrací v čase zpět, aby popsal souběžně probíhající děj.

„Jestli se chcete podobně jako trpaslíci dozvědět o Šmakovi něco nového, musíte se vrátit k tomu předvčerejšímu večeru, kdy rozbil tajné dveře a vztekle odletěl“ (Tolkien, 2005, s. 203).

V románu lze najít i další kratší pasáže, kterými se autor v rámci příběhu vrací do minulosti. Minulost je to však vzdálenější. Autor těmito pasážemi většinou čtenáře blíže seznamuje s dalšími protagonisty příběhu.

„Před dávnými časy, za mého děda Thróra, byla naše rodina vyhnána z dalekého severu a usadila se s celým jméním a náradím tady v té Hoře na mapě. Kdysi předtím ji můj vzdálený předek Thráin Starý...“ (Tolkien, 2005, s. 28).

„Třebaže i v době našeho vyprávění ovládali mocná kouzla, byli ostražití. Lišili se od Vznesených elfů ze západu a byli nebezpečnější a méně moudří. [...] Lesní elfové v širém

světě se zdržovali v soumraku našeho slunce a měsíce, ale nejvíce milovali hvězdy a toulali se po velikých hvozdech...“ (Tolkien, 2005, s. 142).

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* se celý odehrává v rozmezí zhruba čtrnácti měsíců v letech 2941-2942, jedná se o Třetí věk Středozemě. V dějinách Středozemě je to pouze nepatrný časový úsek. Události, které jsou pro děj románu nezbytné, se však odehrávaly už dávno předtím, než se Thorinova družina spolu s Bilbem a Gandalfem vydala k Osamělé hoře. Hrdinové se také během čtrnáctiměsíční cesty tam a zase zpátky setkávají s mnohými stvořeními, která se v kontextu dějin Středozemě pohybují v podstatně delším časovém úseku. V této knize mají ale pouze epizodický charakter. Příkladem je elf Elrond, který je důležitou postavou dějin Středozemě a objevuje se v příbězích z Prvního, Druhého i Třetího věku. Vyjádření času v románu tedy není omezeno pouze na samotnou dobu putování hlavních hrdinů.

Děj analyzovaného románu se v nejširší rovině celý odehrává ve Středozemi, což je kontinent v Ardě. Když prostor zúžíme, zjistíme, že vyjádření prostoru v *Hobitovi* na sebe bere podobu migrační. Děj se neodehrává na jednom místě, ale v průběhu času se stále mění. Měnící se místa mají pro hrdiny různý význam a dosah. Střídající se prostředí také zvyšuje dynamičnost vyprávění.

Román začíná v Kraji v Bilbově noře. Hrdinové ale brzy toto místo opouští a vydávají se směrem na sever a východ, k Osamělé hoře. Jednotlivá místa jsou v průběhu cesty různě důležitá a v kontextu putování mají různé vyznění. Od nečekaného setkání se zákeřnými zlobry, přes poklidný pobyt v idylické Roklince, přechod nebezpečných Mlžných hor, setkání s tajemným Meddědem a průchod nevyzpytatelným Temným hvozdem, k pobytu v přívětivém Jezerním městě, dosažení zdánlivě nedobytné Osamělé hory a závěrečné konfrontaci se zákeřným drakem Šmakem, tragické a velkolepé Bitvě pěti armád a konečně dlouhé cestě domů. Všechna místa společně vytváří velmi dynamický celek, ve kterém se pravidelně střídá napětí a uvolnění. Jako příklad této dynamičnosti může sloužit dramatický průchod Temným hvozdem, který je střídán prostředím klidného a převážně mírumilovného Jezerního města.

2.1.3 Členění díla

„Slovesné umělecké dílo zahrnuje obvykle dvojí uspořádání – formální a syžetové. Formální uspořádání je rozvržení textu do pravidelných architektonických jednotek (např. do strof, kapitol)“ (Všetička, 1992, s. 12).

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* má celkem 250 stran a je rozdělen do devatenácti kapitol. Délka kapitol je různá. Nejkratší, 16. kapitola, má šest stran a nejdelší, 1. kapitola, má stran 22. Každá kapitola má svůj název, který vystihuje děj odehrávající se v té dané kapitole. V rámci celku na sebe kapitoly tematicky navazují. Kniha je ilustrovaná. Na začátku je pět barevných ilustrací (viz příloha č. 4) a v průběhu textu je několik dalších černobílých kreseb. Všechny ilustrace kreslil sám autor. Na přední předsádce knihy je nakreslená mapa Osamělé hory, na zadní předsádce je mapa Divočiny. Kniha má krátký úvod, který se věnuje starodávným jazykům a runám, které používali trpaslíci (viz příloha č. 5).

První kapitola nese název *Neočekávaný dýchánek*. Začíná snad tou nejznámější větou celého románu „*V jisté podzemní noře bydlel jeden hobit*“ (Tolkien, 1995, s. 11). V této kapitole nás autor seznamuje s hobity a především hlavním hrdinou celé knihy – Bilbem Pytlíkem, velmi seriózním hobitem, kterého děsí vše dobrodružné. Představení charakterů a uvedení do děje není zdlouhavé, příběh se rozvíjí rychle. Bilbo se setkává s čarodějem Gandalfem, který soudí, že by pohodlnému hobitovi trochu dobrodružství prospělo, a proto ho seznamuje s družinou trpaslíků, která se chystá na výpravu k Osamělé hoře. Během dýchánku s trpaslíky se Bilbo dovídá více o účelu výpravy i trpaslících samotných. Trpaslíci se domnívají, že Bilbo je profesionální lupič a že jim pomůže získat zpět jejich zlato, které střeží drak Šmak v Osamělé hoře.

Druhá kapitola nese název *Skopová pečeně*. Bilbo Pytlík je sice velmi pohodlný a seriózní hobit, nicméně v hloubi srdce ho dobrodružství silně láká. Neodolá tedy a na poslední chvíli se přidává k družině trpaslíků. Dobrodružství na sebe nenechá dlouho čekat. Družina se setkává se třemi zlobry. Bilbo je jako lupič vyslán na průzkum. Při této příležitosti v sobě nachází netušenou odvahu a dá se říci, že jeho postupná proměna v hrdinu začíná právě při této konfrontaci se zlobry. Zlobrům se podaří trpaslíky i hobita chytit a svázat. Na pomoc přichází Gandalf a s východem slunce se zlobři mění v kámen.

Ve zlobří jeskyni pak družina nachází cenné elfské meče, kterými autor odkazuje k tradičním hrdinským příběhům.

Třetí kapitola nese název *Krátký odpočinek*. Všichni jsou vyčerpaní, prší a Bilbo si začíná uvědomovat, že dobrodružství neznámá jen projížďky za slunečných dní. Družina se dostává do Roklinky, Posledního domáckého domu pána Elronda. V Roklince přebývají elfové, kteří unavené poutníky pohostí a družina zde stráví nějakou dobu nabíráním sil. Elrond pomůže Thorinovi, vedoucímu družiny, vyluštit skryté měsíční runy na mapě, díky kterým se jim později podaří najít tajný vchod do Osamělé hory. Elrond taky objasní původ mečů nalezených v jeskyni trolů. Gandalfův Glamdring i Thorinův Orkrist jsou proslulé elfské čepele, kterými bylo v minulosti pobito mnoho skřetů. Atmosféra Roklinky je v silném kontrastu s tím, co družinu nevyhnutelně čeká. Představuje určitý ráj na zemi a plní družinu nadějí, že jejich cesta bude úspěšná.

Čtvrtá kapitola nese název *Přes hory a pod horami*. Družina musí na své cestě překonat nebezpečné Mlžné hory. Cesta není jednoduchá a Bilbo často vzpomíná na svou útulnou noru. Naděje, kterou ho plnil pobyt v Roklince, rychle mizí. Zažijí horskou bouři, při které mezi sebou bojují dva skalní obři. Aby se uchránili před obry, schovají se do jeskyně. Ta ale skrývá tajný vchod do útrob hor, kde vládnu skřeti. Skřeti na rozdíl od Elfů představují rasu, která je krutá a zlá. Trpaslíci jsou zajati. S pomocí Gandalfa se však dostávají na svobodu a při bitvě zabijí také vůdčího Velkého skřeta. Důležitou roli zde hrají meče, nalezené ve druhé kapitole. Glamdring a Orkrist pro skřety znamenají hrozbu, pro družinu naopak naději. Zachrání je útěk z útrob hor a zmatek mezi skřety, zaviněný zabitím Velkého skřeta. Družina se dostává na druhou stranu Mlžných hor. Ovšem bez Bilba.

Pátá kapitola nese název *Hádanky ve tmě*. Bilbo při cestě podzemím upadne, omdlí a ztratí tak zbytek družiny. Během bloudění nalézá kouzelný prsten. Jedná se o velmi důležitý moment, který zásadně ovlivní Bilboův celý další život. Poté potkává Gluma, zákeřné stvoření, které bylo původním vlastníkem kouzelného prstenu. Zahrají si spolu hru na hádanky, Bilbo díky chytrosti a štěstí zvítězí a i s pomocí prstenu, který má moc udělat ho neviditelným, se dostává ven z podzemí a na druhou stranu Mlžných hor. Při cestě podzemím musí Bilbo přeskočit Gluma, jenž hlídá cestu ven. Tento skok můžeme chápat jako symbolické vyjádření dalšího rozvoje Bilbova charakteru –

konfrontace s Glumem ho posunula o velký kus vpřed. Prsten tedy mění majitele a od této chvíle budou hobiti určitými postavami v historii Středozemě.

Šestá kapitola nese název *Z deště pod okap*. Trpaslíci s Gandalfem postrádají Bilba a dohadují se, jestli se pro něj vrátit nebo pokračovat dál. Trpaslíkům se zpět do podzemí nechce, pochybují o Bilbových schopnostech a jeho užitečnosti pro družinu. Hobit se však náhle zjevuje v jejich středu. Jeho objevení vyvolává mezi trpaslíky úžas a radost. Taktéž rázně vyvrací pochybnosti o jeho lupičských schopnostech. Jejich respekt vůči Bilbovi roste. Pokračují dále, protože stále ještě nejsou v bezpečí. Hrozí jim pronásledování skřety, proto spěchají co nejdál od Mlžných hor. S příchodem noci je však obklíčí tlupa zlých vlků. Zachrání je vzrostlé stromy, Gandalfův oheň a především přílet orlů, kteří je odnesou do bezpečí svých hnízd na vrcholcích hor.

Sedmá kapitola nese název *Podivný příbytek*. Družina se nechá orly odnést o další kus cesty dál a pak pokračuje pěšky. Blíží se k Temnému hvozdu, hlubokému a nebezpečnému lesu, který není jednoduché projít. Cesta se brzy stane nebezpečnější. Ještě předtím se ale seznámí s tajemným kožoměncem Meddědem, který je schopný měnit svoji podobu z člověčí v medvědí. Medděd svým způsobem života symbolizuje harmonii s přírodou, což kontrastuje se skřety v předchozí kapitole. Je to tvor uzavřený a sveřepý a většinou si hosty nezve, přesto se díky Gandalfově chytrosti družina těší Meddědově přízni. Poskytne jim přístřeší, cenné rady a zásoby pro následující nebezpečný úsek cesty. Družina se vydává znovu na cestu a před vstupem do Temného hvozdu se s ní loučí Gandalf. Jedná se o kritický moment výpravy, protože bez Gandalfa bude další cesta ještě nebezpečnější a trpaslíci si to dobře uvědomují. Bilbo dokonce pláče.

Osmá kapitola nese název *Mouchy a pavouci*. Družina bez Gandalfa vstupuje do Temného hvozdu. Tmavého a zatuchlého místa, kde je velmi těžké udržet si bystré smysly. První komplikace přichází, když nejtlustší trpaslík Bombur padá do bystřiny a usíná hlubokým spánkem. Trpaslíci jsou nuceni vláčet se s nehybným Bomburem a jejich odhodlání a trpělivost podstupuje velkou zkoušku. Už to není Bilbo, kdo je břemenem, jeho role se mění. Cesta hvozdem je nekonečná, trpaslíci slábnou a nakonec kvůli lákavým blikajícím světlům opouští stezku. Jsou napadeni obrovskými pavouky. Při této příležitosti se naplno projeví Bilbovy schopnosti a je zřetelná jeho vzrůstající hrdinnost. S pomocí prstenu zachrání družinu a zastraší pavouky. Poté, co zabije jednoho

z pavouků, pojmenuje svůj meč Žihadlo a symbolicky se tak zařadí mezi hrdiny, kteří vlastní mocný meč. Trpaslíci jsou však bez vůdce, Thorin chybí.

Devátá kapitola nese název *Osvobozené sudy*. Všichni trpaslíci, včetně Thorina, jsou zajati lesními elfy, kapitola se soustředí na téma zajetí. Jediný Bilbo unikl díky prstenu vězení, a má proto šanci své společníky osvobodit. V podstatě na něm leží osud celé skupiny. Podaří se mu zjistit, jak to v království lesních Elfů chodí, vypátrá, kde se nachází trpaslíci a navíc zjistí, že elfové vězní také Thorina. Bilbo v sobě objevuje dosud netušený důvtip a smysl pro improvizaci a naplňuje do detailu způsob, jakým spolu s trpaslíky unikne z elfského království. Jejich jedinou šancí jsou prázdné sudy, které elfové po řece posílají do Jezerního města. Plán se podaří zrealizovat a družina je opět na svobodě. Bilbo zůstává morálním hrdinou i přes to, že celou kapitolu krade elfům jídlo a pokouší se o útěk. Důkazem budiž to, že při osvobozování ukradne klíče jednomu z elfů, aby ale elf neměl problémy, klíče mu před útekem zase vrátí.

Desátá kapitola nese název *Vřelé uvítání*. Trpaslíci jsou po dlouhé plavbě v sudech potlučení, ale především vděční svému zachránci. Zamíří do Jezerního města, ve kterém žijí lidé a Thorin s velkou slávou oznamuje, že král pod Horou se vrací obnovit vládu nad svým královstvím. Starosta váhá, ale nakonec dovolí městu několik dní oslav a trpaslíkům se dostane veškerých poct a pomoci, kterou si jen mohou přát. Den ode dne taky sílí náklonnost trpaslíků k Bilbovi, o kterém si lidé ve městě myslí, že je v něm něco víc a zůstává záhadnou postavou. Bilbo má v těchto dnech blíže spíše ke své pytlíkovské stránce osobnosti než dobrodružné bralovské. I přes stále více se projevující hrdinství zůstává hobitem, který by byl nejspokojenější ve své noře. Vedení se opět ujímá Thorin a družina se vydává k Osamělé hoře, starosta Jezerního města to vítá – trpaslíci budí příliš velký rozruch a nadšení.

Jedenáctá kapitola nese název *Na prahu*. Družina se vydává k Osamělé hoře, cesta je dlouhá a úmorná, krajina nese známky dračí přítomnosti, vše je tiché a mrtvé. Pýcha i naděje, kterými trpaslíci oplývali během pobytu v Jezerním městě, je pryč. Kuráž trpaslíků se během pobytu na úbočí Osamělé hory vytrácí a překvapivě je to Bilbo, kdo neztrácí naději a snaží se při zkoumání mapy Osamělé hory přijít na to, kde je onen tajný vchod. A je to právě Bilbo, kdo tajný vchod a způsob jakým jej otevřít, nachází. Příchod družiny k Hoře a to, že najdou tajný vchod, nese stopy osudovosti. Vchod do Hory je totiž možné otevřít jen během jednoho jediného dne v roce.

Dvanáctá kapitola nese název *Vnitřní informace*. Dochází k prvnímu kontaktu s drakem Šmakem. Bilbo, jakožto profesionální lupič, je vybrán, aby prozkoumal vnitřek Hory. Cestou k dračím komnatám si stýská: „*Ted' jsi v tom až po krk, Bilbo Pytlíku. Šlápl jsi do toho už tu noc při dýchánku a ted' se z toho musíš vybabrat a zaplatit za to!*“ (Tolkien, 1937, s. 178). Při cestě dolů svádí velký vnitřní boj, jestli pokračovat nebo se vrátit zpátky. Zvítězí jeho bralovská stránka a Bilbo se dostává do komnaty, kde spí drak Šmak. Rozhodnutí pokračovat v cestě bylo to nejstatečnější, jež za celé dobrodružství s trpaslíky udělal. Ukradne pohár a s trofejí se vrací zpět k trpaslíkům. Ti jsou nadšení a už se vidí jako vládci Osamělé hory. Avšak drak se probouzí, zjišťuje, že jeden pohár chybí a rozpoutá peklo. Po nějaké době se za ním Bilbo vydává podruhé a absolvuje s ním rozhovor plný hádanek a jinotajů, ve kterém se opět projevuje Bilbova důležitá schopnost improvizace. Podaří se mu utéct zpět k trpaslíkům a taky zjistí, že drak má na prsou holé místo bez brnění. Drak se pak vydává na průzkum úbočí Hory, uvězní družinu uvnitř a odlétá vstříc Jezernímu městu.

Třináctá kapitola nese název *Nikdo doma*. Družina je uvězněna v Hoře a Bilbo se vydává potřetí do dračí komnaty. Šmak je pryč a trpaslíci tak mají volnou cestu k vytouženému pokladu. Jejich sebevědomí rychle stoupá a při prozkoumávání komnat se okamžitě začnou cítit, jako by byl Šmak vyřízen a jim nic nebránilo v obnovení království. Thorin hledá především Arcikam, Srdce Hory. Ten ale u sebe ukrývá Bilbo. Našel ho a cítí, že by se ho neměl vzdát, protože možná ještě bude hrát důležitou roli. Trpaslíci odhalují svou pravou tvář – jsou to také chamtivá stvoření, která při pohledu na poklad ztrácí hlavu. Družinu stále trápí otázka, kde je Šmak.

Čtrnáctá kapitola nese název *Oheň a voda*. Šmak útočí na město, jeho útok je zkázonosný. Útok na město symbolizuje drakovu sílu, které se lidé můžou jen stěžít rovnat. Mezi obránci je však odvážný muž jménem Bard. Bard na radu drozda, který se o Šmakově slabém místě dozvěděl od Bilba, míří na levou stranu drakových prsou. Jeho šíp je neomylný a Šmak umírá. Lidé z Jezerního města i elfové z Temného hvozdu se vydávají k Osamělé hoře. Domnívají se, že trpaslíci zahynuli a poklad zůstal nestřežen.

Patnáctá kapitola nese název *Stahují se mračna*. Trpaslíci se od havrana Kráka dozvídají, že Šmak je mrtev a k Hoře se blíží lidé s elfy, aby si nárokovali alespoň část pokladu. Trpaslíci se opevňují v Hoře a čekají příchod nezvaných hostů. Thorin se vlivem bohatství, které ho obklopuje, stává hrabivým a odmítá odevzdat část pokladu Bardovi,

jakožto drakobijci. Lidé s elfy obléhají Horu a trpaslíci čekají na příbuzné z Železných hor v čele s Dáinem.

Šestnáctá kapitola nese název *Noční zloděj*. Dny jsou úmorné a ubíhají velmi pomalu. Trpaslíci usilovně pátrají po Arcikamu, Srdci Hory. Bilbo, jenž stále schovává Arcikam se rozhodne nabídnout ho Bardovi, aby mohlo dojít k spravedlivému vyrovnání a ukončení konfliktu. Tímto činem si vyslouží uznání Barda i Krále elfů. Při cestě zpět do Hory Bilba překvapí Gandalf: „*Výborně pane Pytlíku! Ve vás je vždycky víc, než by kdo řekl!*“ (Tolkien, 1937, s. 223).

Sedmnáctá kapitola nese název *Mračna se trhají*. Schyluje se k válce, Dáin s trpaslíky dorazil. Ještě předtím ale dochází k důležité konfrontaci, týkající se výměny Arcikamu. Bilbo Arcikam tajně odnese Bardovi, aby usnadnil vyjednávání. Thorin pak zavrhuje Bilba jako zrádce a omámený pokladem přemýšlí, jak získat Arcikam, aniž by ho musel vyplatit částí pokladu. Situace se ale dramaticky mění. K Osamělé hoře se blíží skřetové v čele s Bolgem ze severu. Dochází k bitvě, která je později známá jako Bitva pěti armád. Trpaslíci, elfové a lidé společně bojují proti skřetům a vrrkům. Na pomoc přilétají orli a objevuje se také Medděd se svými medvědy.

Osmnáctá kapitola nese název *Zpáteční cesta*. Bilbo se zpětně dovídá vše o bitvě, byl totiž omráčen. Nabízí se paralela k omráčení v Mlžných horách a návrat zpět k hobitovi, který nebyl ještě tolik hrdinský. Až teď se Bilbo dozvídá, že Kili a Fili padli a Thorin právě umírá. Loučí se s králem pod Horou a společně s elfy, Gandalfem a Meddědem se vrací domů. Válka je zde líčena jako věc zbytečná a nesmyslná, jež zbytečně maří životy.

Devatenáctá kapitola nese název *Poslední etapa*. Bilbo se s Gandalfem vydává na dlouhou cestu domů. Nějaký čas stráví v Roklince a pak společně absolvují i poslední úsek cesty. I přesto, že se Bilbo vrací do známého prostředí, už není tím stejným hobitem. Vrací se domů právě ve chvíli, kdy probíhá dražba jeho nory. Byl totiž považován za zemřelého. V této situaci můžeme vidět symboliku – umírá starý Bilbo a rodí se nový, změněný prožitým dobrodružstvím a zkušenostmi. Po návratu Bilbo zjišťuje, že přišel nejen o vybavení své nory – přišel také o svou solidní reputaci. Mnohem více toho ale získal.

2.2 Tematická výstavba

V této podkapitole bychom se chtěli zaměřit na tematickou výstavbu analyzovaného románu. Blíže se budeme zabývat motivy v díle, hlavním tématem, tématem prostředí a především tématem postav.

2.2.1 Motivy v díle

„Základním prostředkem rozvoje syžetu v literárním díle se však stává až motiv, který považujeme za nejjednodušší stavební složku literárního díla“ (Petrů, 2000, s. 102).

V této části bychom chtěli podrobněji rozebrat motivy, o nichž se domníváme, že jsou v kontextu knihy nejzajímavější a více určující než motivy ostatní.

Cesta

Mezi jeden z motivů analyzovaného románu patří motiv cesty. Autor pracuje s motivem cesty dvojího druhu. Tou první je fyzické putování k Osamělé hoře, tou druhou je psychologická cesta vlastním nitrem, kterou během putování absolvuje hlavní hrdina Bilbo Pytlík. Obě cesty jsou těsně spjaty a je zřejmé, že bez náročného putování k Osamělé hoře by hlavní hrdina nebyl schopen osobnostního růstu. S přibližujícím se cílem se obtížnost cesty zvětšuje – putování k Osamělé hoře se stává nebezpečnějším a hlavní hrdina Bilbo Pytlík je ve svém osobnostním růstu postaven před komplikovanější situace a závažnější rozhodnutí.

„Arcikam mého otce,“ řekl Thorin, má totiž sám o sobě větší cenu než řeka plná zlata a pro mne je naprosto nedocenitelný. Ten kámen si z celého pokladu vyhražuju pro sebe a pomstím se každému, kdo by ho našel a nechal si ho.“ Bilbo ta slova slyšel a dostal strach, co by se stalo, kdyby se kámen našel – zabalený do ranečku otrhaného šatstva [...] Přesto však o něm nepromluvil, poněvadž s narůstající tíživostí dní se mu v hlavičce začal rodit jistý plán. [...] Té noci se Bilbo rozhodl“ (Tolkien, 2005, s. 219).

S přibližujícím se cílem ale taktéž rostou schopnosti hlavního hrdiny a v závěru dochází k potvrzení, že byla hrdinova dvojí cesta úspěšná. Autor tímto motivem rozšiřuje řadu děl světové literatury, ve kterých se motiv cesty taktéž vyskytuje.

Domov

Další motiv, který lze v analyzovaném románu najít je motiv domova, jenž je v kontrastu k výše uvedenému motivu cesty. Domov má zásadní význam jak pro hlavního hrdinu Bilba Pytlíka, tak pro družinu trpaslíků a především jejich vůdce Thorina Pavézu. Podstatný rozdíl je ale v tom, že Bilbo svůj domov má. Po každé cestě kdy ho opustí, delší či kratší, se má kam vracet. Kdežto Thorin a trpaslíci o svůj domov přišli. A ač se jim nedaří zle, tak je silná touha po dávno ztraceném domově neopouští. Touha po domově je tedy vlastní jak Bilbovi tak Thorinovi a je jedním z mála spojovacích prvků mezi jinak odlišnými charaktery. Avšak motiv domova hlavní postavy také odlišuje – Bilbo, vycházející ze stabilního prostředí svého domova, představuje hrdinu, který je pevný ve svých morálních zásadách. Na druhou stranu Thorin, pocházející z prostředí nestálého, pevnými morálními zásadami příliš neoplývá, jak se ukáže na konci knihy.

Autor často používá vzpomínek Bilba na svůj útulný a pohodlný domov, aby zvýraznil rozdíl mezi životem, který Bilbo žil předtím než potkal Gandalfa a trpaslíky, a životem, který prožívá právě teď, na cestě k Osamělé hoře.

„Ó!“ vzdechl si Bilbo a v té chvíli si připadal unavenější než kdy předtím, pokud si mohl vzpomenout. Znovu si pomyslel na svou pohodlnou lenošku před krbem ve svém oblíbeném obývacím pokoji ve své hobití noře a na zpívající čajník. A nebylo to naposledy“ (Tolkien, 2005, s. 47).

Domov v analyzovaném románu představuje bezpečí, pohodlí a vzpomínka na něj je pro hlavní postavu románu často útěchou a povzbuzením v obtížných situacích.

„Vždyť nemám naprosto žádnou potřebu pokladů hlídanych drakem a celá ta hromada zlata by si tu mohla zůstat navěky, kdybych se jenom mohl probudit a zjistit, že tenhle zatracený tunel je moje vlastní předsíň doma!“ (Tolkien, 2005, s. 178 a 179).

Jídlo

Mezi motivy analyzovaného románu můžeme zařadit také motiv jídla. Tento velmi prozaický motiv je detailem, jenž dokresluje povahu hlavního hrdiny Bilba Pytlíka a jeho prožívání cesty k Osamělé hoře. Často doprovází výše uvedený motiv domova. Bilbo není pouze prozaický a má rád například elfské zpěvy, přesto mnohdy vzpomíná na svou útulnou noru s bohatou spižírnou. Vzhledem k vřelému vztahu, jenž hobiti mají

k jídlu, si Bilbo nejednou během cesty k Osamělé hoře představuje zcela konkrétní pokrmy, jejich přípravu a následnou konzumaci.

„A tak si sedl zády ke stromu a nikoli naposledy se oddal myšlenkám na svou vzdálenou hobití noru a na její krásné spižírny. Byl právě hluboce zabrán do představ slaniny, vajec a topinek s máslem, když ucítil, že se ho něco dotklo“ (Tolkien, 2005, s. 133).

Tyto fantazie jsou únikem z tíživé reality k něčemu, co je hlavnímu hrdinovi důvěrně známé a příjemné. Nemají ale pouze pozitivní dopad. Bilbo se díky nim někdy cítí ještě bíději.

„Nelezl o moc dál, nýbrž sedl si na studenou zem a oddal se nadlouho naprostému zoufalství. Představoval si, jak si doma ve své kuchyni smaží vajíčka se slaninou – cítil totiž v útrokách, že je nejvyšší čas, aby něco snědl –, jenomže z toho byl ještě zoufalejší“ (Tolkien, 2005, s. 67).

Odvaha

Motiv odvahy můžeme v analyzovaném díle nalézt opakovaně. Ztělesněním odvahy je například sveřepý muž Bard z Jezerního města, jenž zabije draka Šmaka. Čelí bezprostředně hrozícímu nebezpečí bez zachvění. Odvaha ale nemusí být záležitostí pouze velkých lidí. Autor motiv odvahy opakovaně vkládá do činů Bilba Pytlíka.

Závěr konfrontace s Glumem v tunelech hluboko pod Mlžnými horami – *„Hobit skoro přestal dýchat a ztuhl sám. Bylo to zoufalé. Musel pryč, ven z té děsivé tmy, dokud mu ještě zbývala špetka síly. Musel bojovat. [...] A pak náhle v druhém záblesku jako by sebral novou sílu a rozhodnost – a skočil. Na člověka by to nebyl žádný velký skok, ale byl to skok do tmy“* (Tolkien, 2005, s. 81).

Cesta temnou chodbou k drakovi Šmakovi do nitra Osamělé hory – *„To narostlo v neklamně klokotání nějakého obrovského zvířete, které tam dole v tom rudém žíření chrápalo ze spánku. Právě v tom okamžiku se Bilbo zastavil. A jestli přece jen pokračoval dál, byla to ta nejstatečnější věc, jakou kdy udělal. Všechny úžasné děje, které se odehrály později, byly ve srovnání s tímhle nic“* (Tolkien, 2005, s. 179).

Opakující se motivy odvahy v činech hlavního hrdiny dokreslují jednu z hlavních myšlenek románu. I ten nejmenší tvor je schopen velkých skutků. Na druhou stranu, ne

všechny postavy autor staví do role odvážných – například trpaslíci se pro Bilba nechtějí vrátit do Mlžných hor, nemají odvahu, Bilbo jim není zatím natolik drahý. O to zřetelněji však vystupují odvážné činy hobita.

Vypravěč

Velmi zajímavým motivem v analyzovaném románě je motiv hlasu vypravěče. Autor v roli vypravěče často vstupuje do děje a funguje jako spojovací článek mezi dějem a dětským čtenářem. Příběh je vyprávěn s potěšením, zaujetím a vtipem. Autor volí slova a slovní spojení, která jsou blízká dětským čtenářům a činí tak z příběhu ještě o něco čtivější záležitost.

„To byl Thorinův styl. Byl to důležitý trpaslík. Kdyby ho nechali, byl by pravděpodobně pokračoval tímhle způsobem, dokud by nezůstal bez dechu a neřekl by nikomu nic víc, než co už každý věděl“ (Tolkien, 2005, s. 23).

„Nezapomínejte, že to byl jenom maličký hobit“ (Tolkien, 2005, s. 26).

„Takovým způsobem je ovšem nutné mluvit s draky, jestliže jim nechcete prozradit své pravé jméno (což je moudré), ale zároveň je nechcete rozzuřit přímým odmítnutím (což je také velmi moudré)“ (Tolkien, 2005, s. 185).

Vypravěč často hodnotí činy postav. Omlouvá chování, které není úplně ideální a čtenářům se snaží vysvětlit důvody a pohnutky jednajících postav. Předpokládá, že čtenáři budou s jeho názorem souhlasit. V jeho komentářích se také skrývají nápovědy ohledně průběhu dalšího děje.

2.2.2 Téma díla

„Hledání souvislosti mezi motivem a vyššími složkami díla vede ke zjištění, že se motivy sdružují do skupin a vytvářejí téma díla. Téma stojí jednak v základu celého díla a bývá nazýváno hlavní téma (jde o obecné vymezení toho, o čem dílo jako celek vypovídá)“ (Petrů, 2000, s. 103 – 104).

Hlavním tématem románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* je proměna a rozvoj osobnosti hlavní postavy, hobita Bilba Pytlíka. Až do setkání s čarodějem Gandalfem žije Bilbo Pytlík velmi pohodlným a poklidným životem.

Nepomýšlí na to, že by někdy na delší dobu opustil svoji útulnou noru. A to poslední co by si byl přál je zažít dobrodružství. Setkání s čarodějem ale zásadně změní Bilbův život. Autorovými slovy: „*Náš příběh vypráví o tom, jak se jeden z Pytlíků do dobrodružství přece jen zapletl a shledal, že dělá a říká věci naprosto neočekávané*“ (Tolkien, 2005, s. 12).

Bilbo Pytlík vyráží s družinou trpaslíků a kouzelníkem Gandalfem na cestu za pokladem, který stráží drak Šmak v Osamělé hoře daleko na východě. V průběhu dlouhé výpravy je Bilbo nucen čelit nečekaným situacím a tvorům. Vždy je ale schopen vyvstaté situace vyřešit, a to ho postupně mění.

„Skutečnost, že zabil obrovitého pavouka, docela sám, ve tmě, bez pomoci čaroděje trpaslíků a kohokoli jiného, znamenala jaksí pro pana Pytlíka velikou změnu“ (Tolkien, 2005, s. 134).

Podstupuje cestu, která je fyzicky velmi náročná a mnohdy (pro pohodlí milujícího hobita) těžko snesitelná.

„Celá ta díra ještě smrdí drakem,“ brumlal si pro sebe, „a mně se z toho dělá nanic. A kram mi prostě začíná lézt krkem“ (Tolkien, 2005, s. 218).

Bilbo absolvovanou cestou ale v konečném důsledku nic podstatného neztrácí, naopak mnoho toho získá. Během náročného a dobrodružného putování k Osamělé hoře se skupinou trpaslíků se dostává do situací, které by se mu doma jen stěží přihodily. Skrze prožité situace a své reakce na ně odhalí vlastnosti a kvality, o kterých do té doby neměl nejmenší tušení.

„Gandalf se na něj podíval. „Můj milý Bilbo!“ řekl mu.“ „S vámi se něco stalo! Vy už nejste ten hobit, co jste býval“ (Tolkien, 2005, s. 247).

J. R. R. Tolkien tedy v *Hobitovi* popisuje postupnou proměnu Bilba Pytlíka, který se z pohodlného a trochu ustrašeného hobita mění v nepostradatelného člena družiny, který svými odvážnými činy výrazně přispěje k znovuosídlení Osamělé hory.

2.2.3 Téma prostředí

Téma prostředí u syžetových děl tvoří motiv vnějšího světa, v němž se pohybují postavy, a to jak prostředí geografického, tak sociálního a intelektuálního (Petruš, 2000, s. 104)

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* se celý odehrává ve Středozemi, což je kontinent v autorem detailně propracovaném fiktivním světě – Ardě. Autor o umístění Středozemě píše: *„Ony časy, Třetí věk Středozemě jsou dnes dávno pryč a tvar všech zemí se změnil: ale oblast, v níž hobiti tenkrát žili, byla nepochybně táž, kde dosud přežívají: severozápad Starého světa na východ od Moře“* (Tolkien, 2002, s. 12). V dílech J. R. R. Tolkiena jsou podrobně zmapovány pouze západní krajiny Středozemě a my bychom se chtěli blíže podívat jen na ty části západních krajin, kterými putovali Bilbo Pytlík s trpaslíky a Gandalfem. V první části se děj románu odehrává v oblasti zvané Eriador. Zde leží Bilbův domov – Hobitín, Roklinka a Mlžné hory. Druhá část románu se odehrává v oblasti zvané Rhovanion. Sem spadá území Temného hvozdu, Jezerní město a Osamělá hora.

Z hlediska geografického se na analyzovaný román můžeme dívat jako na určitou exkurzi po různorodých a měnících se krajinách Středozemě. *„Napřed projížděli zemí hobitů, širou solidní krajinou, obydlenu slušnými usedlíky, s dobrými silnicemi a s občasnými hospodami. [...] Pak přišli do krajů, kde lidé mluvili divnou řečí. [...] A potom se dostali do Pustin, kde už nežili žádní lidé, kde nebyly žádné hospody a cesty byly čím dál horší“* (Tolkien, 2005, s. 35). Měnící se krajiny jsou obydleny nejrůznějšími stvořeními, která svým vzhledem, pohnutkami a chováním dotvářejí obraz daných lokalit – v idylické Roklince se družina seznamuje s přátelskými elfy, v nevlídných Mlžných horách naopak čelí pomstychtivým a zákeřným skřetům.

Autor k charakteristice prostředí nepoužívá pouze autorský text s povahou popisu, jež využil například při přiblížení podoby Jezerního města – *„Nedaleko od ústí Lesní řeky leželo podivné město, o kterém slyšel Bilbo mluvit v královských sklepech. Nebylo postaveno na břehu, ačkoliv i tam stálo pár budov a chatrčí, nýbrž bylo přímo na hladině jezera, a před vířením vlévající se řeky bylo chráněno skalnatou výspou, která vytvářela klidný záliv“* (Tolkien, 2005, s. 161).

Prostředí je zachyceno také formou dialogů – „*To je ta Hora?*“ zeptal se Bilbo slavnostně a zíral na ni s vykulenýma očima. Nic tak obrovského ještě jaktěživ neviděl. „*Ovšemže ne*“ odpověděl Balin. „*To je jenom začátek Mlžných hor, a my se musíme dostat na jejich druhou stranu, buďto přes ně nebo nějak pod nimi, než přijdeme do Divočiny. A i odtamtud je to ještě lán světa k Osamělé hoře na východě, kde drak Šmak leží na našem pokladu*“ (Tolkien, 2005, s. 47).

Nechybí ani zachycení formou nevyřčených myšlenek jednajících postav příběhu – „*Vrátit se?*“ uvažoval. „*To k ničemu není. Jít stranou? Nemožné. Jít kupředu? Jedině to mi zbývá. Nuže kupředu!*“ [...] Bilbo zůstal stát, a když se napjatě zaposlouchal, zaslechl kap kap kapek, krápajících z jakéhosi neviděného sloupu do vody pod ním, ale jinak se zřejmě neozývalo nic. „*Tak je to tedy kaluž nebo jezero, a ne podzemní řeka,*“ pomyslel si“ (Tolkien, 2005, s. 68-69).

Sociální a intelektuální prostředí analyzovaného románu jsou stejně tak bohatá jako prostředí geografické a jsou s výše zmíněným prostředím těsně spjata. Středozem je zemí mnoha různorodých krajin, které obývají jedineční tvorové – hobiti, trpaslíci, elfové, skřeti, zlobři a mnozí další. Jednotlivé rasy představují vrstvy velmi pestré společnosti, jejíž vztahy a osudy jsou vzájemně propleteny a zásadně se ovlivňují. Každá rasa se vyznačuje specifickými vlastnostmi a oplývá různou mírou inteligence a schopností. Například elfové spolu s trpaslíky a hobity jsou v hierarchii společnosti Středozemě výše než skřeti a zlobři. Taktéž v rámci jednotlivých ras jsou rozdíly – kupříkladu Vznešení elfové jsou moudřejší a vzdělanější než jejich příbuzní Lesní elfové, kteří nikdy nepoznali říši elfů na Západě.

J. R. R. Tolkien v *Hobitovi* představil komplexní svět, ve kterém jsou všechna tři prostředí propojena, vzájemně spolu souvisí a dohromady tvoří dynamický celek.

2.2.4 Téma postavy

„*Téma postavy tvoří motivy zevnějšku, povahy, chování, jednání, jazykového projevu, myšlenek, citů, atd.*“ (Petrů, 2000, s. 104).

Z hlediska celku díla můžeme postavy rozlišit na postavy hlavní a vedlejší. Hlavními postavami románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* jsou hobit Bilbo Pytlík,

čaroděj Gandalf a vůdčí trpaslík Thorin Pavéza. Mezi vedlejší postavy patří drak Šmak, zbývající trpaslíci (Balin a Dvalin, Kili a Fili, Bofur s Bomburem a Bifurem, Ori, Nori a Dori a Glóin a Óin), drakobijec Bard, kožoměnc Meddéd, elf Elrond a Glum.

Bilbo Pytlík

Hlavní postavou analyzovaného románu *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* je hobit jménem Bilbo Pytlík.

Hobiti jsou malí tvorové drobnější než trpaslíci. Jsou většinou vysocí kolem tří stop (což odpovídá asi jednomu metru). Nenosí boty, protože na chodidlech mají tvrdou kůži a nohy jim obrůstá hustá hřejivá srst, která se podobá vlasům. Vlasy mají vždy kudrnaté a často hnědé. O hobitech se nedá říci, že by byli krásní jako vznešení Elfové. Nicméně jejich obličej je dobromyslný, s jasnými očima, červenými tvářemi a usměvavými ústy. Oblékají se do pestrých barev, rádi nosí žluté a zelené svršky. Mají sklon k obtloustlým bříškům a neradi pospíchají. I přesto jsou ale velmi hbití a obratní. Neoplývají žádnými nadpřirozenými schopnostmi, avšak jejich schopnost naprosto neslyšné schůze a rychlého a tichého zmizení, se obyčejným lidem může jevit jako zázračná. Hobiti žijí v Kraji většinou v norách, spokojeně ignorují svět velkých lidí a na oplátku jsou velkými lidmi taktéž ignorováni. Jsou to veselí tvorové, kteří jsou velmi vázání na domov a jen neradi cestují. Mezi jejich největší potěšení patří dobré jídlo a pití, společně s kouřením tabákové dýmky. Rádi pořádají a navštěvují oslavy. Nemají dobrodružné sklony. Nejdůležitější je pro ně „mír, pokoj a dobře obdělaná půda“. Hobiti považují každého hobita, který prožívá dobrodružství, nebo se chová jakkoliv nevšedně, za divného a podezřelého. Existuje několik odrůd hobitů – Chluponozí, Statové a Plavíni (Tolkien, 2002, s. 11-17).

Matka hlavního hrdiny analyzovaného románu Bilba Pytlíka byla slavná Beladona Bralová, dcera Starého Brala, jenž byl hlavou hobitů, kteří žili za Vodou. Voda se nazývá říčka, která obtéká Kopec, ve kterém se nachází Bilbova nora Dno pytle. Bilbův otec byl Bungo Pytlík, solidní a vážený hobit. V Bilbovi se tedy mísí povahy dvou rozdílných rodů, Bralů a Pytlíků. Mezi hobity koluje pověst, že se kdysi dávno jeden z Bralů oženil s vílou a Bralové v sobě tak mají něco nepředvídatelného a neuchopitelného. Ne jednou se stalo, že se některý z příslušníků rodu Bralů pustil nečekaně do nějakého dobrodružství. Oproti tomu Pytlíkové jsou velmi vážený a bohatý rod, jehož příslušníci nikdy nedělají

nic neočekávaného a dobrodružství se vyhýbají. Celým románem se vine tato vnitřní rozpolcenost hlavního hrdiny a postupné prohlubování bralovské stránky na úkor pytlíkovské.

Bilbo Pytlík je zámožný hobit ve středních letech, svým vzhledem i chováním se podobá svému otci Bungovi. Zosobňuje naprostou většinu z výše zmíněných vlastností a charakteristik. Projevuje se jako solidní a pohodlný hobit, kterého zajímá především dobré jídlo, napěchovaná dýmka a pohodlí vlastní nory a slovo dobrodružství je mu cizí. Přes všechnu solidnost v něm však dřímá tajná touha, která potřebuje určité okolnosti k tomu, aby se projevila – čaroděje Gandalfa a návštěvu trpaslíků.

Gandalfovi, hledajícímu v Kraji někoho, kdo by se zúčastnil dobrodružství, odpovídá Bilbo zpočátku jejich rozhovoru takto: *„To bych taky řekl – v tomhle kraji! Jsme tady obyčejní pokojní lidičkové a na žádná dobrodružství nemáme ani pomyslení. Je s nimi jen protivný rozruch a nepohodlí! Zdržují jednoho od oběda! Nedovedu si představit, co na nich kdo vidí“* (Tolkien, 2005, s. 14).

Bilbo si sám nepřipouští a neuvědomuje, že by ho mohlo lákat něco jiného než pohodlí a bezpečí jeho nory. Tato nevědomost je z velké části způsobena tím, že se pohybuje v prostředí, ve kterém je dobrodružství tabu. Během rozhovoru s Gandalfem se však ukáže, že Bilbo není pouze prozaický. *„Gandalf, Gandalf! Propánakrále! [...] Snad ne ten chlapík, který vždycky ve společnosti vyprávěl takové báječné historky o dracích a skřetech a obrech...? Snad ne ten muž, co dělával tak vynikající ohňostroje? Na ty se pamatuju! [...] Skvělé! [...] Snad ne ten Gandalf, který způsobil, že tolik poklidných mládenců a děvčat se vydalo do modravých dálek za spoustou bláznivých dobrodružství? [...] Namouduši, život tenkrát býval daleko zajímavější – chci říct, že jste kdysi ve zdejším kraji natropil pořádný zmatek“* (Tolkien, 2005, s. 14 a 15).

Jakkoliv je tedy Bilbo typickým hobitem s jasnými očima, kudrnatými vlasy a usměvavou tváří, který rád nosí pestrobarevné oděvy a chodí na oslavy, něco ho od většiny hobitů z Kraje zásadně odlišuje. To něco je hluboko ukrytá touha po dobrodružství a objevování vzdálených a neznámých krajin. Vzhledem k prostředí, v němž se Bilbo normálně pohybuje, nikdy nenastala situace, při které by si hobit tuto důležitou touhu mohl zcela uvědomit. Příležitost se naskytne až po výše citovaném

rozhovoru s Gandalfem, když Bilbo hostí ve své noře trpaslíky a trpaslíci se dají do zpěvu.

„Když tak zpívali, hobit pocítil, jak se v něm probouzí láska ke krásným věcem, vytvořeným rukama a zkušeností a kouzly, prudká a žárlivá láska, touha prýštit ze srdce trpaslíků. Pak se v něm ozvalo cosi bralovského a on pocítil přání jít se podívat na ty velké hory a uslyšet šumění borů a hukot vodopádů a prozkoumat jeskyně a nosit meč místo vycházkové hole“ (Tolkien, 2005, s. 22).

Společně s trpaslíky se Bilbo velmi nečekaně vydává na dobrodružnou výpravu. A my se chceme blíže podívat na to, jakými vlastnostmi autor Bilba vybavil, jak dalece se hlavní hrdina v průběhu románu změnil a co pro něj tyto změny znamenaly.

Nepřehlédnutelným povahovým rysem Bilba Pytlíka je věrnost. Bilbo je věrný trpaslíkům natolik, že je ochoten vydat se zpět do podzemních chodeb Mlžných hor a pátrat po ztracených přátelích. Navíc je ochoten vydat se zpět už ve chvíli, kdy jeho vztah k trpaslíkům nedosahuje velké hloubky. Trpaslíci Bilba v těchto chvílích dokonce stále považují za přítěž. Domníváme se, že věrnost je jednou z hobitových nejvíce určujících vlastností.

„Putoval stále dál, prošel tím vysoko položeným údolíčkem a pustil se dolů ze svahu pod ním, ale po celou tu dobu v něm čím dál víc hlodalo jedno náramně nepříjemné pomyšlení. Kládl si otázku, jestli by se teď neměl vrátit do těch děsivých tunelů a hledat tam své přátele. Právě se rozhodl, že je to jeho povinnost, že se tam vrátit musí – a byl z toho všecek nešťastný –, když náhle zaslechl nějaké hlasy“ (Tolkien, 2005, s. 85).

Důležitým prvkem v budování Bilbova vztahu k družině trpaslíků je Gandalf, jenž má Bilba ve zvláštní oblibě a pevně věří v jeho schopnosti. Bilbo trpaslíkům nevěří slepě bez rozmyšlení, zezáčátku je opatrný ale s postupujícím časem, stráveným ve společnosti trpaslíků, se jejich vzájemné vztahy mění a společníci se mění v přátele. V Temném hvozďe už o sobě Bilbo neuvažuje jako o jednotlivci, cítí se být pevnou součástí skupiny.

„Ach, že jsme jen zapomněli na Meddědovu a Gandalfovu radu!“ lamentoval. „Teď jsme v pěkné šlamastyce! Jsme! Kdyby se aspoň dalo říct jsme; je to hrozné, být docela sám“ (Tolkien, 2005, s. 134).

Nejvýrazněji se projeví Bilbova věrnost právě v Temném hvozď. Zachrání zde trpaslíky před nebezpečnými pavouky a osvobodí je z elfského vězení. Na rozdíl od situace v Mlžných horách nepřemýšlí nad tím, jestli trpaslíky následovat nebo ne. Přemýšlí jedině nad způsobem záchrany.

Mezi další nápadné povahové rysy Bilba Pytlíka patří pokora. V průběhu cesty s trpaslíky Bilbo, ač stvoření ze své podstaty nehrdinské, vykoná mnoho hrdinských činů. Autor ho staví do obtížných situací a on je schopen si s nimi poradit. Zachrání trpaslíky před zákeřnými pavouky z Temného hvozdu, osvobodí je z elfského zajetí, jako jediný z celé skupiny sám čelí drakovi Šmakovi v útrokách Osamělé hory. Nestává se z něj ale sebevědomý hrdina, který si je dobře vědom své hodnoty pro družinu. Zůstává stále obyčejný a pokorný, chvála druhých ho nemění, spíše o sobě i přes vykonané stále pochybuje.

„No, tak jsme zase pohromadě,“ prohlásil Thorin. „A podle mého názoru za to máme co děkovat svým hvězdám a panu Pytlíkovi. Určitě má právo očekávat naše díky, třebaže bych byl radši, kdyby mohl obstarat pohodlnější dopravní prostředek. Přesto však – všichni jsme vám zase jednou velice k službám, pane Pytlíku. Rozhodně vám budeme jaksepatří vděční, až se nakrmíme a zotavíme“ (Tolkien, 2005, s. 163).

„V té době, jak to Thorin slíbil, náklonnost trpaslíků k malému hobitovi vzrůstala den ze dne. Už nehekali ani nereptali. Připíjeli mu na zdraví, poplácávali ho po zádech a náramně s ním nadělali, což bylo docela dobře, poněvadž on sám v duchu nijak nejásal. Nezapomněl pohled na Horu“ (Tolkien, 2005, s. 166).

Bilbo o sobě ví, že není a nikdy nebude velkým hrdinou, ke kterému vzhlížejí zástupy, jako je například drakobijec Bard. Je velmi pokorný a možná má dokonce tendence se podceňovat. A pokora ho také uchrání před zrádnou a vábivou mocí Arcikamu, Srdce Hory.

V průběhu příběhu lze z chování hlavního hrdiny také vysledovat, že byl obdařen chytrostí až vchytralostí. Bilbo je chytrý a konfrontace se stejně chytrými, ne-li chytřejšími protivníky mu nečiní problémy. Dokáže bystře reagovat na aktuální situaci a je schopen improvizace, což se projeví především v jeskynních dialogích s Glumem a Šmakem.

„Bilbo se štípal a pleskal, svíral svůj mečík, a dokonce si druhou rukou zajel i do kapsy. Nahmátl tam prstýnek, který prve našel v chodbě a pak na něj zapomněl. „Co to mám v kapse?“ řekl nahlas. Promluvil sám k sobě, ale Glum myslel, že je to hádanka, a strašně ho to rozčililo. [...] Když Bilbo viděl, co se stalo, a když ho nenapadlo nic lepšího, trval na své otázce. „Co to mám v kapse?“ opakoval hlasitěji“ (Tolkien, 2005, s. 75).

„Opravdu, písně a pověsti zůstávají daleko za skutečností, ó Šmaku, nejpřednější a největší z katastrof!“ odpověděl Bilbo. „Na zloděje a lháře máš dobré způsoby,“ poznamenal drak. Zřejmě znáš moje jméno, ale já si nepamatuju, že bych tě byl kdy číchal. Kdo jsi a odkud přicházíš, jestli se smím zeptat?“ „Jistěže smíte! Přicházím zpod kopce, a přes hory a pod horami vedla moje cesta. A vzduchem. Jsem ten, kdo chodí neviděný. [...] Jsem hledač stop, ničitel pavučin a moucha s žihadlem. Byl jsem vybrán kvůli šťastnému číslu“ (Tolkien, 2005, s. 185).

Za povšimnutí stojí Bilbovo provedení činu, který zásadně ovlivní běh událostí – odevzdání Arcikamu, Srdce Hory, Bardovi. Bilbo chytře využívá Thorinovy touhy po Arcikamu a vychytrale se dostává z Osamělé hory k Bardovi, když využívá Bomburovy únavy a nedůvtipnosti. Není však motivovaný ušlechtilými myšlenkami, které by si zasloužily opěvování v básních, chce se jednoduše dostat pryč z „díry, která ještě smrdí drakem“.

Mezi méně hrdinské, ale o to více čtenářům blízké, povahové rysy Bilba Pytlíka bychom zařadili všechny, které se týkají hobitího způsobu života. Je to totiž mimo jiné i Bilbův silný smysl pro domov, pohodlí a poklidný život, jež ho chrání před svody, kterým musel také on čelit během pokusu o znovudobytí Osamělé hory. Zmíněnými svody máme na mysli především bohatství a moc. Ani Bilbo nebyl úplně imunní vůči nesmírnému bohatství uvnitř Osamělé hory a hlavně Arcikamu, Srdci Hory.

„Slychal už vyprávění i písně o dračích pokladech, ale dosud nikdy si nedokázal představit nádheru, skvělost a velkolepost takového pokladu. Srdce se mu naplnilo pronikavým okouzlením a touhou, jakou pocítují trpaslíci, takže zůstal bez pohnutí zírat na nedocenitelné a nescíslné spousty zlata, zapomínaje téměř na jejich strašlivého strážce“ (Tolkien, 2005, s. 180).

„Tohle je Thráinův Arcikam,“ řekl Bilbo. „Srdce Hory a taky srdce Thorinovo. Cení si ho víc než řeku plnou zlata. Dám vám ho. Pomůže vám ve vašem jednání.“ Načež Bilbo,

nikoli bez zachvění a nikoli bez toužebného pohledu, podal báječný kámen Bardovi, který jej vzal do ruky, všecek omámený“ (Tolkien, 2005, s. 222).

Spolu s pokorou je to především hluboká zakořeněnost v prostém, mírumilovném a pohodlném způsobu života, jež Bilba chrání před nebezpečnými lákadly. Díky těmto aspektům své osobnosti nepodléhá tak snadno výše zmíněným svodům, což se nedá říct o Thorinovi, který se vlivem bohatství, jež ho obklopuje, stává čím dál hrabivějším. Autor staví postavy do zřetelného kontrastu.

Mimo výše zmíněné povahové rysy bychom ještě chtěli upozornit na Bilbovo milosrdenství, které se nejvýrazněji projevilo při konfrontaci s Glumem v jeskyních pod Mlžnými horami.

„Musel bojovat. Musel probodnout toho hnusného netvora, vypíchnout mu oči, zabít ho. Vždyť netvor chtěl zabít jeho. Ne, to by nebyl čestný boj. Bilbo teď byl neviditelný a Glum neměl meč. A dosud vlastně hobitovi nehrozil zabitím, ani se o to zatím nepokusil. A byl to osamělý, ztracený ubožák. Bilbovi se vzedmula v srdci vlna náhlého pochopení, soucitu smíšeného s hrůzou“ (Tolkien, 2005, s. 81).

Román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky* je příběhem dobrodružství. Je to příběh osobního růstu jednoho nenápadného a pokorného tvora. Na začátku příběhu je Bilbo Pytlík usedlý a pohodlný hobit. V průběhu příběhu nachází odvahu, učí se moudrosti a roste ve víře v sám sebe. Cestování mu výrazně rozšiřuje obzory a z hobita zahleděného do sebe, svých radostí a starostí, se stává hobit, který si je vědom okolního světa a jeho vlivů. Skrze prožité situace Bilbo poznává pravou podstatu své povahy a plně si uvědomuje, že je částí Pytlík a částí Bral.

Po návratu domů už není tím hobitem, co býval. Píše poezii, navštěvuje elfy a trpaslíky, často se vydává na výpravy. U sousedů ztratil váženost, je považován za podivína. I přes všechny velké skutky, které spolu s družinou trpaslíků vykonal, však zůstává, jak řekl Gandalf: *„jen docela malým chlapíčkem v široším světě“* (Tolkien, 2005, s. 250). Prožité dobrodružství hrdinu změnilo jen v tom pozitivním slova smyslu, a po návratu domů se vrací k stejnému pohodlnému způsobu života. Navázáním přátelství s elfy a trpaslíky se mu daří vytvořit rovnováhu mezi pytlíkovskou a bralovskou stránkou své osobnosti. V Bilbově životě se objevuje do té doby chybící vyváženost a harmonie plynoucí z pochopení vlastní osobnosti.

Autorovo pojetí analyzovaného románu je zřejmé od prvních stran. Vzhledem ke skutečnosti, že je román určený pro děti, je napsán odlehčenou formou. Postava Bilba Pytlíka v průběhu románu velmi často funguje jako komický element. Ačkoliv se hlavní hrdina snaží působit solidně, jak se na hobita z vážené rodiny sluší a patří, je to právě on, kdo je zapojen do velké části komických situací v knize.

„Chudák Bilbo to už nevydržel. Když slyšel, že se snad už víckrát nevrátí, pocítil, že se v něm rodí vřísknutí, které z něho vzápětí vyrazilo jako hvizd lokomotivy vyjíždějící z tunelu. Všichni trpaslíci vyskočili a převrhli stůl“ (Tolkien, 2005, s. 24).

„Brachu, drahá,“ oslovil Gandalf Bilba, „kdypak se konečně objevíte? Tomuhle říkáte časně vyrazit? Vy si tady klidně snídáte, nebo jak tomu říkáte, a je už půl jedenácté! Nechali vám tady vzkaz, protože nemohli čekat.“ „Jaký vzkaz?“ zarazil se chudák pan Pytlík všecek popletený. „Páni sloni!“ ulevil si Gandalf. „Vy dnes ráno nejste vůbec ve své kůži – ještě jste ani neoprášil krbovou římsu!“ „Co ta s tím má co dělat? Měl jsem plné ruce práce s mytím nádobí po čtrnácti hostech!“ (Tolkien, 2005, s. 33).

„Sakra, Berto, koukej, co sem to načapal!“ řekl Vilda. „Co je to?“ podivili se ti dva druzí a přistoupili blíž. „Bac mě hrom, esli to vím! Co seš zač?“ „Bilbo Pytlík, lup – hobit,“ vykotal chudák Bilbo, všecek roztřesený, a lámal si hlavu, jak vyloudit soví zahoukání, než ho zlobři uškrtí. „Luphobit?“ vyvalili na něj oči“ (Tolkien, 2005, s. 39).

I přes komické ladění mnohých situací s Bilbem Pytlíkem v ústřední roli vložil autor do hlavní postavy analyzovaného románu důležité poselství. Pozorným prozkoumáním Bilbova charakteru a jednání můžeme dojít k závěru, že i ten nejmenší a nejméně pravděpodobný tvor je schopen velkých činů, které mohou být natolik zásadní, že ovlivní chod významných událostí a tím pádem i dějin.

Gandalf

Další postava, kterou můžeme zařadit mezi postavy hlavní, je čaroděj Gandalfa.

„Gandalf! Kdybyste o něm slyšeli jenom čtvrtinu z toho, co jsem slyšel já – a já slyšel jenom zlomeček toho, co je o něm k slyšení –, byli byste připraveni na jakoukoliv pozoruhodnou historku“ (Tolkien, 2005, s. 13).

Gandalf je čaroděj, který znal Bilbovu matku Beladonu Bralovou, což znamená, že má alespoň tušení o Bilbově charakteru. Díky Gandalfovi se Bilbo vydává za dobrodružstvím s družinou trpaslíků. Gandalf tak činí vědomě a jeho objevení se u Bilbovy nory není úplně náhodné. Více než ostatní se je vědom hobitových schopností a předvídá, že Bilbo bude mít během výpravy zásadní roli.

„Chtěli jste, abych vám našel čtrnáctého člena pro vaši výpravu, a já vybral pana Pytlíka. Jen ať někdo řekne, že jsem vybral toho nepravého či nepravou adresu, a můžete si zůstat ve třinácti se vsí smůlou, co vám to přinese, nebo se vrátit ke kopání uhlí. [...] Vybral jsem pana Pytlíka, a to vám všem musí stačit. Když říkám, že je lupič, tak je lupič, nebo z něj lupič bude, až přijde čas. Je v něm daleko víc, než byste řekli, a o hodně víc, než tuší on sám” (Tolkien, 2005, s. 25).

Je moudrý a velmi mocný. Postavu Gandalfa můžeme chápat jako Bilbova průvodce na cestě k osobnostnímu rozvoji. Je si vědom toho, že Bilbo potřebuje zdolávat výzvy, aby se jeho osobnost rozvíjela. Bedlivě tedy sleduje Bilbovo jednání v průběhu putování a všímá si všech detailů. Je rádcem nejen Bilbovi, ale celé družině. Trpaslíci i Bilbo ho mají ve velké úctě. Není přítomný po celou dobu příběhu a v době jeho nepřítomnosti roli rádce a vůdce v družině do určité míry přebírá Bilbo.

Thorin Pavéza

Thorin, syn Thráinův a vnuk Thrórův, je vedoucí družiny trpaslíků, jež se rozhodla znovudobýt ztracené království a poklad v Osamělé hoře, uloupený drakem Šmakem. Často dává okázale najevo svůj vznešený původ, rád řeční a z celého srdce touží po pomstě na drakovi Šmakovi. V blízkosti pokladu se stává hrabivým, jeho největší slabiny jsou pýcha a přílišná hrdost. Na druhou stranu ho charakterizuje také velká odvaha a starost o své druhy. Má velmi silný vztah k domovu.

Ačkoliv je to Bilbo, kdo je hlavní postavou analyzovaného románu, právě Thorin je největším hybatelem děje – je to jeho touha po pomstě a návratu domů, co družinu posouvá blíže k cíli.

Na konci románu Thorin podléhá hrabivosti a pýše, odmítá uznat Bardův podíl na zničení Šmaka. Jeho jednání je jedním z důvodů k Bitvě pěti armád, ve které umírá. I přesto, že se po zničení Šmaka stává v podstatě hlavní negativní postavou románu, je

jeho jednání do určité míry pochopitelné. Arcikam je pro něj spojením s minulostí, s předky a zničeným domovem. A Thorin má k minulosti velmi silný vztah. Před smrtí Thorin dochází k pochopení, výraznou měrou se podílí na vyhrané Bitvě pěti armád a umírá s laskavými slovy na rtech, určenými Bilbovi.

„Ne!“ namítl Thorin. „Je ve vás víc dobrého, než sám víte, synu laskavého západu. Máte odvahu i moudrost, sloučené ve správném poměru. Kdyby si víc našinců dovedlo cenit jídlo a veselí a zpěv nad nahromaděné zlato, svět by byl radostnější. Ale ať už je radostný či smutný, já ho teď musím opustit. Sbohem!“ (Tolkien, 2005, s. 236).

Autor skrze postavu Thorina, jeho činy a slova předestírá čtenářům morální ponaučení týkající se otázky, co je v životě opravdu důležité.

Vedlejší postavy

Mezi vedlejší postavy analyzovaného románu patří drak Šmak, jenž představuje hlavní zápornou postavu analyzovaného románu. Za vlády Thorinova děda napadl trpasličí království v Osamělé hoře, vyhnal přeživší trpaslíky a stal se králem pod Horou. Je mocný, strašlivý, vychytralý a zákeřný. Oplývá dračím kouzlem a mezi jeho schopnosti patří umění přesvědčivosti a vemlouvavosti, které úspěšně používá při rozhovorech. Také Bilbo musel čelit tomuto drakovu umění a nebylo to pro něj lehké.

„Bilbo se teď začal cítit nepříjemně nesvůj. Kdykoli na něm spočinulo Šmakovo ohnivé oko, pátrající po něm mezi stíny, zachvěl se a zmocňovala se ho nevysvětlitelná touha vyběhnout z úkrytu, ukázat se a povědět Šmakovi pravdu. Octl se ve skutečně vážném nebezpečí, že podlehne dračímu kouzlu“ (Tolkien, 2005, s. 186).

Nejvýraznějšími povahovými rysy draka Šmaka jsou chamtivost a arogance. Důkazem je například jeho reakce na zmizení jednoho poháru z pokladu a jeho chvástání při rozhovoru s Bilbem.

„Zloději! Hoří! Vražda! Něco takového se mu od jeho příchodu do Hory ještě nestalo! Jeho zuřivost se vymyká popisu – tak zuřivají jenom boháči, kteří mají víc, než mohou využít...“ (Tolkien, 2005, s. 181).

„Zabím, kde mě napadne, a nikdo se mi neodváží postavit na odpor. Porážel jsem válečníky za starých časů, a těm se dneska na světě nikdo nevyrovná. A tehdy jsem byl

mladý a křehký. Ted' jsem starý a silný, zloději ve tmě!" holedbal se. „Můj pancíř je jako deset štítů..." (Tolkien, 2005, s. 187 a 188).

Vedlejšími postavami jsou dále zbývající trpaslíci (Balin a Dvalin, Kili a Fili, Bofur s Bomburem a Bifurem, Ori, Nori a Dori a Glóin a Óin), kteří se většinou liší pouze barvou kapuce a hudebním nástrojem, na který hrají. Podobně znějící jména trpaslíků značí příbuzenské vztahy.

Mezi vedlejší postavy můžeme zařadit také kožoměnce Medděda, sveřepého muže se schopností měnit se v medvěda. Je velkým nepřítelem skřetů a vrrků a výrazně se zapojí do Bitvy pěti armád, dále drakobijce Barda, odvážného muže se vznešenými předky, který se stane králem lidí z Jezerního města, Elronda, pána Poslední domáckého domu v Roklince, moudrého a vzdělaného elfa se zájmem o všeobecné dobro a blaho a Gluma, původního majitele kouzelného prstenu, který Bilbo nalezne v jeskyních pod Osamělými horami.

Spojením všech kompozičních a tematických prvků můžeme nalézt celkový smysl díla neboli základní myšlenku. *Hobit aneb Cesta tam a zpátky* je román o osobnostním rozvoji hlavního hrdiny Bilba Pytlíka, nenápadného tvora z Kraje, který pouze potřeboval dostat příležitost k plnému rozvinutí a projevení svých schopností. Činy Bilba Pytlíka jsou důkazem toho, že i malý tvor je schopný velkých skutků a hrdinské vlastnosti jako je odvaha, statečnost a věrnost nejsou výsadou bohatýrů a chrabrých válečníků.

Závěr

V této závěrečné bakalářské práci s názvem *Analýza románu J. R. R. Tolkiena Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky se zaměřením na charakter hlavní postavy* se věnujeme především analýze románu, která je z větší části orientovaná na charakter hlavního hrdiny. Samotné analýze románu předchází část o autorovi a jeho tvorbě, jež může nabídnout zajímavé informace.

V první části bakalářské práce jsme z dostupné sekundární literatury sestavili biografii J. R. R. Tolkiena, jež se soustřeďuje na okamžiky z autorova života, které byly zásadní pro jeho budoucí literární směřování. Uspořádali jsme důležitá Tolkienova díla z jednotlivých období autorovy tvorby do ucelené a stručné bibliografie. Podrobněji jsme se věnovali tvorbě J. R. R. Tolkiena v kontextu anglické literatury 20. století a také románu *Hobit* v kontextu autorovy tvorby. V rámci části týkající se *Hobita* v kontextu autorovy tvorby jsme se zaměřili na důležitost románu pro později vzniklou trilogii *Pán prstenů*.

Ve druhé části bakalářské práce jsme se zabývali tematickou a kompoziční výstavbou analyzovaného románu. V podkapitole věnované tematické výstavbě jsme analyzovali titul románu, prozkoumali jsme, jakým způsobem autor v díle vyjadřuje prostor a čas a rozčlenili jsme román podle jednotlivých kapitol. V podkapitole věnované kompoziční výstavbě jsme se blíže věnovali motivům, jež považujeme v kontextu díla za určující. Mezi tyto motivy řadíme například motiv cesty či domova. Na část o motivech jsme navázali částmi, jež se zabývají hlavním tématem a také tématem prostředí. Poslední část podkapitoly o tematické výstavbě se zabývá tématem postav. Primárně jsme se zaměřili na hlavní postavu, její charakterové rysy a osobnostní růst, jímž v průběhu románu prochází.

V práci jsme čerpali především z tištěné literatury, pracovali jsme ale také s internetovými zdroji. Nevycházeli jsme pouze z české literatury, podstatnou část informací jsme získali také z děl vydaných v anglickém jazyce.

Cílem bakalářské práce bylo především analyzovat román *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, přičemž podstatnou část analýzy tvoří rozbor charakteru hlavní postavy. Cíl

práce se nám podařilo splnit. Na základě dostupných materiálů a vlastních myšlenek jsme analyzovali román a interpretovali autorovo pojetí hlavní postavy.

Bakalářská práce může posloužit jako zdroj informací pro další studenty, kteří by se chtěli blíže zabývat životem a tvorbou J. R. R. Tolkiena a především jeho románovou prvotinou *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*.

Literatura

BLOOM, H. J. R. R. *Tolkien*. 2. vyd. New York: Bloom's Literary Criticism, 2008, 180 s. ISBN 9781604131468.

CARPENTER, H. J. R. R. *Tolkien: životopis*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. 264 s. ISBN 80-204-0409-0.

CARPENTER, H.; PRICHARD, M. *The Oxford Companion to Children's Literature*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1984, 586 s. ISBN 01-921-1582-0.

CLARK, G.; TIMMONS D. J. R. R. *Tolkien and His Literary Resonances: Views of Middle-earth*. 1. vyd. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2000, 213 s. ISBN 03-133-0845-4.

DOROVSKÝ, I. a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, 847 s. ISBN 978-80-7277-314-5.

DRABBLE, M.; HARVEY, P. *The Oxford Companion to English literature*. 5 vyd. New York: Oxford University Press, 1985, 1155 s. ISBN 01-986-6130-4.

HRABÁK, J. *Poetika*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. 332 s. ISBN neuvedeno.

HRABÁK, J.; ŠTĚPÁNEK, V. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 272 s. ISBN neuvedeno.

KROBOTOVÁ, M.; HOLOUŠKOVÁ, D. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 120 s. ISBN 80-244-1237-3.

MOCNÁ, D.; PETERKA, J. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-718-5669-X.

PETRUŽE. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000, 187 s. ISBN 80-858-3944-X.

RATELIFF, J. D. *The History of The Hobbit Part One: Mr. Baggins*. 1. vyd. London: HarperCollins, 2008. 467 s. ISBN 978-000-7266-470.

RATELIFF, J. D. *The History of The Hobbit Part Two: Return to Bag-End*. 1. vyd. London: HarperCollins, 2008. 433 s. ISBN 978-0-00-726646-3.

ŘEŘICHOVÁ, V. a kol. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2008, 488 s. ISBN 978-807-4090-196.

SHIPPEY, T. J. R. R. *Tolkien: Author of The Century*. 1. vyd. London: HarperCollins, 2001. 347 s. ISBN 978-026-1104-013.

STRINGER, J. *The Oxford Companion to Twentieth-century Literature in English*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1996, 751 s. ISBN 01-921-2271-1.

STRÍBRNÝ, Z. *Dějiny anglické literatury 2*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, 416 s. ISBN neuvedeno.

TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. 5. vyd. Praha: Argo, 2005. 256 s. ISBN 80-7203-722-6.

TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů I. Společenstvo prstenu*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. 384 s. ISBN 80-242-0739-7.

TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů III. Návrat krále*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. 416 s. ISBN 80-242-0742-7.

TOLKIEN, J. R. R.; CARPENTER H.; TOLKIEN C. *The Letters of J. R. R. Tolkien: A Selection*. 1 vyd. Boston: Houghton Mifflin Co., 2000, 502 s. ISBN 06-180-5699-8.

VŠETIČKA, F. *Stavba prózy*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1992, 152 s. ISBN 80-7067-203-X.

Informační zdroje

BUCK, Claire. Literary Context, Twentieth Century. *J. R. R. Tolkien Encyclopedia: Scholarship and Critical Assessment* [online]. 2006 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://cw.routledge.com/ref/tolkien/literary.html>

FISHER, M. *The Encyclopedia of Arda: An Interactive Guide to the Works of J. R. R. Tolkien* [online]. 1997-2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.glyphweb.com/arda/default.asp>

LEWIS, Clive Staples. C.S. Lewis Essays: J.R.R. Tolkien's "The Hobbit" - A Book Review. *The Inklings* [online]. 2010 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z: <http://cslewisjrtrolkien.classicalautographs.com/cslewis/bookexcerpts/hobbitreview.html>

TolkienBooks.net: An Illustrated Tolkien Bibliography [online]. 2003-2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.tolkienbooks.net/>

Tolkien-online.com: J. R. R. Tolkien and Middle-earth [online]. 2007 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.tolkien-online.com/>

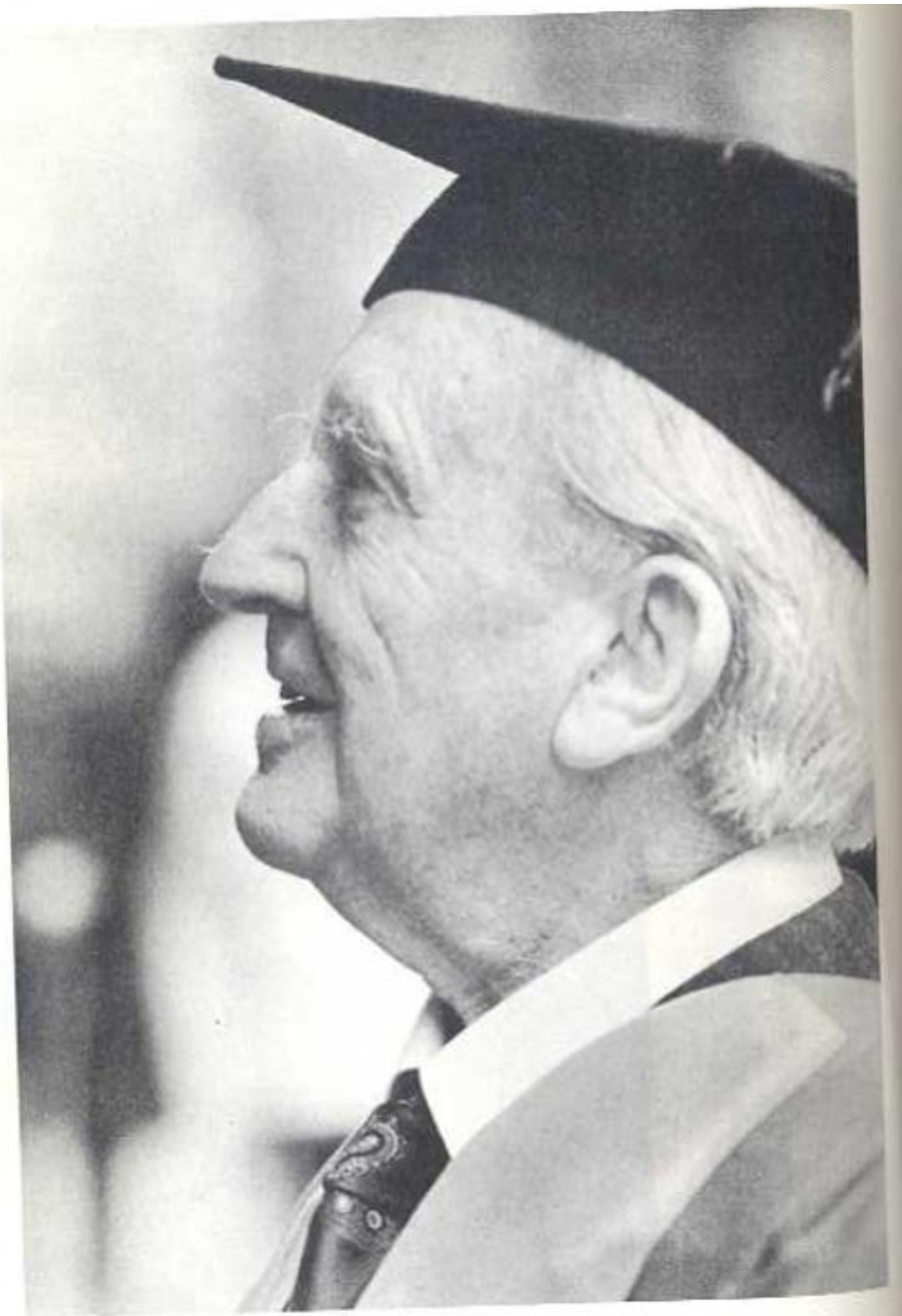
Přílohy

1. Fotografie mladých novomanželů Tolkienových v roce 1916
2. J. R. R. Tolkien při udělení čestného doktorátu v roce 1972
3. Přebal knihy vydané v roce 1937
4. Autorovy ilustrace knihy Hobit
5. Ukázka trpasličích run – dopis Thorina Pavézy

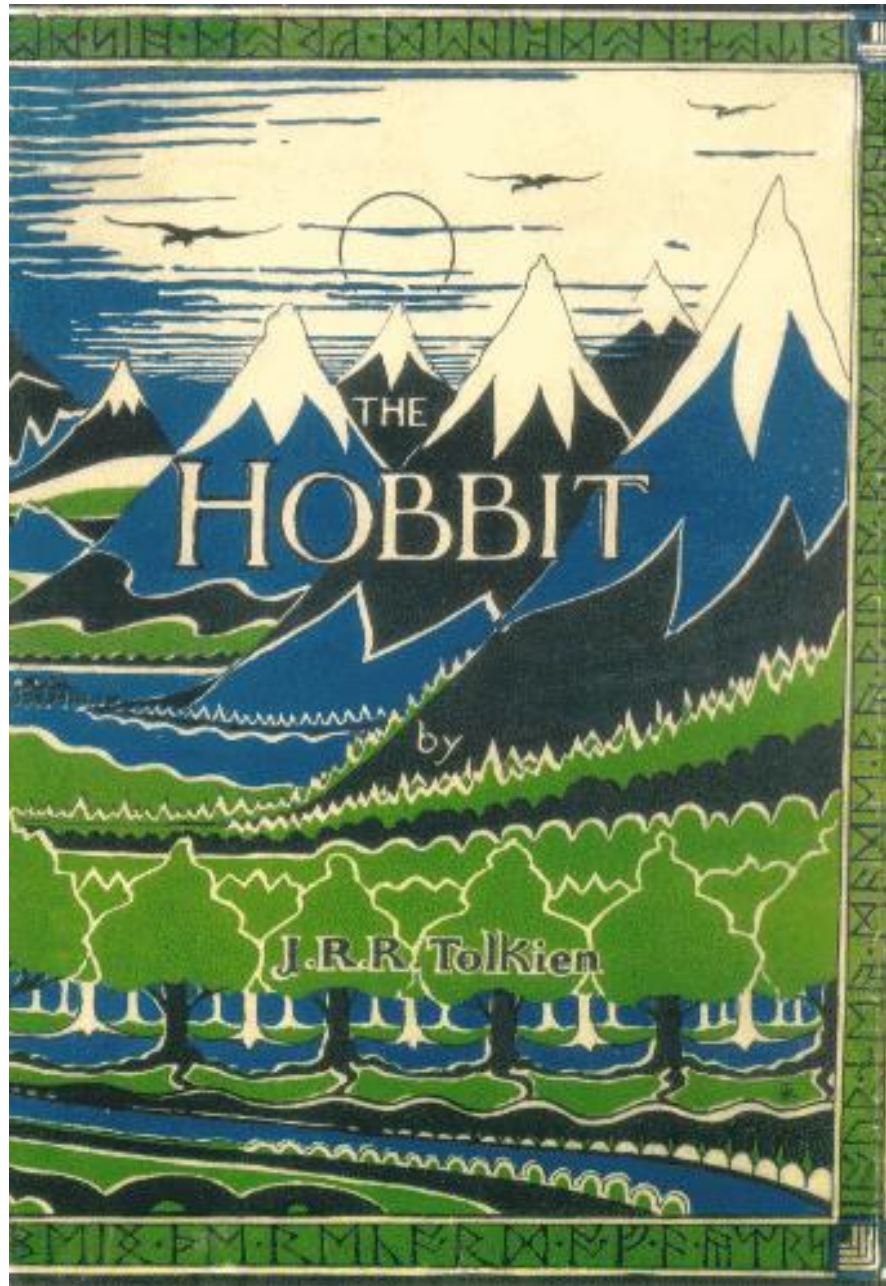

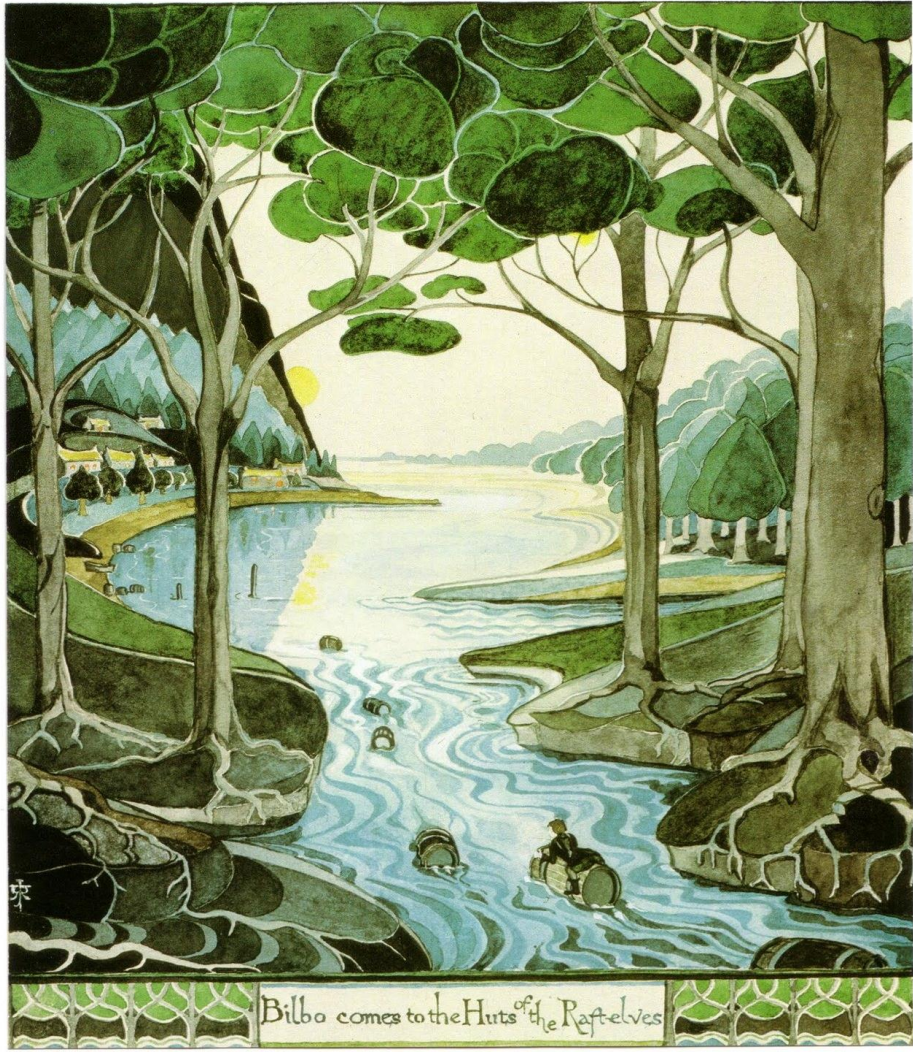
12 Edith a Ronald Tollénovici r. 1916.

26. Při udělení čestného doktorátu na Oxfordské univerzitě 4. července 1972.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Pavla Bílková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Analýza románu J. R. R. Tolkiena Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky se zaměřením na charakter hlavní postavy
Název v angličtině:	Analysis of the novel The Hobbit, or There and Back Again by J. R. R. Tolkien with a focus on the main character
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá analýzou románu J. R. R. Tolkiena Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky. První část práce se zabývá autorem knihy. Obsahuje biografii, bibliografii a část zaměřenou na autorovo dílo v kontextu anglické literatury. Druhá část práce se věnuje analýze románu, především interpretaci charakteru hlavní postavy.
Klíčová slova:	J. R. R. Tolkien, román, fantasy, Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky, interpretace románu, hlavní postava, Bilbo Pytlík
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis deals with the analysis of the novel The Hobbit or There and Back Again. The first part is devoted to the author of the book. It contains biography, bibliography and part aimed at author's work in context of English literature. The second part is focused on the analysis of the novel with a special interest in the interpretation of the main character.
Klíčová slova v angličtině:	J. R. R. Tolkien, novel, fantasy, The Hobbit or There and Back Again, interpretation of the novel, main character, Bilbo Baggins
Přílohy vázané v práci:	Fotografie
Rozsah práce:	49 stran
Jazyk práce:	čeština